

Minister Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Aktualizacja dokumentu „Ocena ex -ante wsparcia producentów świń na budowę, rozbudowę i modernizację chlewni z instrumentów finansowych Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”

Dokument opracował:

Departament Pomocy Technicznej w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Warszawa, Listopad 2023 r.

SPIS TREŚCI:

Spis treści

I.	CEL I ZAKRES OCENY EX-ANTE.....	3
II.	PODSTAWA PRAWNA OCENY EX-ANTE	4
III.	METODY BADAWCZE	5
IV.	CHARAKTERYSTYKA I STAN POGŁOWIA TROZDY CHLEWNEJ W POLSCE	6
V.	POTRZEBY INWESTYCYJNE PRODUCENTÓW ŚWIŃ.....	21
VI.	OBECNY ZAKRES WSPARCIA Z INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH PS WPR 2023-2029	32
VII.	PODSUMOWANIE BADANIA I WNIOSKI.....	33
VIII.	PROPOZYCJA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH DLA PRODUCENTÓW ŚWIŃ.....	35

I. CEL I ZAKRES OCENY EX-ANTE

Celem aktualizacji analizy jest ocena zasadności i możliwość uzupełnienia instrumentu gwarancyjnego w ramach Funduszu Gwarancji Rolnych o dotację na spłatę odsetek do kredytów inwestycyjnych w celu wsparcia producentów w odbudowie pogłównia świń w Polsce.

Niniejsza ocena jest podstawą do określenia, w jakim zakresie występuje zawodność mechanizmów rynkowych lub nieoptymalny poziom inwestycji, a także ma wykazać szacunkowy poziom i zakres zapotrzebowania na inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji chlewni, w celu zwiększenia liczby utrzymywanych loch uwzględniając zapisy *Programu odbudowy pogłównia świń w Polsce*.

Wyniki oceny będą także podstawą do aktualizacji strategii inwestycyjnej wdrażania instrumentów finansowych PS WPR 2023-2027 oraz samego PS WPR.

Analiza jest przeprowadzana w sytuacji, gdy w zaakceptowanym przez Komisję Europejską PS WPR 2023-2027 zaprojektowano instrumenty finansowe w postaci gwarancji kredytu pozostającego do spłaty jako głównej formy wsparcia w formie zwrotnej. Dodatkowo w zależności od rodzaju kredytobiorcy i charakteru inwestycji w PS WPR 2023-2027 jest wsparcie w formie dotacji na spłatę odsetek. Jednocześnie zakłada się, iż wsparcie dla producentów świń na budowę, rozbudowę i modernizację chlewni byłoby realizowane jako dodatkowy komponent, zachęcający producentów do inwestycji w ramach interwencji PS WPR 20123-2027 – Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (Instrumenty finansowe).

Zgodnie z założeniami *Programu odbudowa pogłównia świń w Polsce*, z instrumentu finansowego miałyby być finansowane inwestycje w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji chlewni, w tym instalacje elektryczne i wodno-kanalizacyjne (roboty budowlane i zakup materiałów budowlanych).

Głównym celem analizy jest zatem ocena zaproponowanych w *Programie odbudowa pogłównia świń* instrumentów finansowych (produktów finansowych), zdefiniowanej grupy ostatecznych odbiorców (w tym zakresu wsparcia w zależności od grupy ostatecznych odbiorców), oraz dodatkowej szacowanej kwoty wkładu z PS WPR 2023-2027 do instrumentu finansowego biorąc pod uwagę zakres planowanej pomocy.

II. PODSTAWA PRAWNA OCENY EX-ANTE

Konieczność wykonania oceny ex-ante wynika z przepisów rozporządzenia ogólnego¹ na nową perspektywę. Zgodnie z art. 58 ust. 3 odpowiednie wsparcie z Funduszy za pośrednictwem instrumentów finansowych jest oparte na ocenie ex-ante, za której sporządzenie odpowiada instytucja zarządzająca. Dodatkowo zgodnie z ww. przepisem ocena ex ante może być poddana przeglądowi lub aktualizacji, może obejmować część lub całość terytorium państwa członkowskiego i opierać się na istniejących lub zaktualizowanych ocenach ex ante.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

III. METODY BADAWCZE

1. Analiza dokumentów / danych:

- PS WPR 2023-2027;
- Ocena perspektyw rozwoju krajowego sektora/ryнку wieprzowiny, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy;
- Skutki ASF oraz zmian relacji cenowych na rynku wieprzowiny, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy;
- Aktualizacja Programu Rozwoju Głównych Rynków Rolnych w Polsce na lata 2023-2030, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy;
- Dane Głównego Urzędu Statystycznego dot. pogłowia świń w Polsce w latach 2010-2023;
- Dane Ministerstwa Finansów dot. importu prosiąt i warchlaków o wadze do 50 kg w latach 2010-2022;
- Dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dot. liczby producentów i siedzib stad trzody chlewnej w Polsce w latach 2010-2023;
- Dane Głównego Inspektoratu Weterynarii dot. ognisk ASF w Polsce w latach 2014-2022.

2. Badania ankietowe:

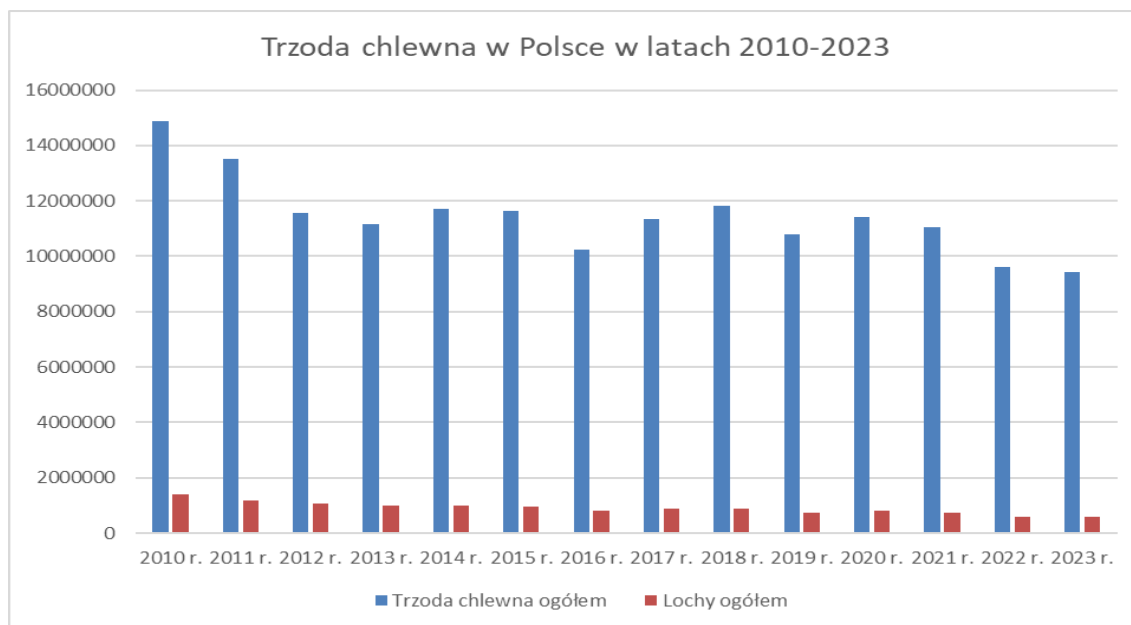
- Banki komercyjne i spółdzielcze, które obecnie udzielają kredytów w ramach Funduszu Gwarancji Rolnych;
- Członkowie Polsko Związku Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS”,
- Członkowie Unii Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego UPEMI,
- Członkowie Polskiego Związku Niezależnych Producentów Świń,
- Członkowie NSZZ RI „Solidarność”,
- Członkowie Związku Polskie Mięso,
- Członkowie Związku Zawodowego Rolnictwa „Korona”,
- Członkowie Krajowego Związku Pracodawców - Producentów Trzody Chlewnej POLPIG,
- Członkowie Ośrodka Hodowli Zwierząt Zarodowych w Chodczku,
- Członkowie Krajowej Rada Izb Rolniczych.

IV. CHARAKTERYSTYKA I STAN POGŁOWIA TRZODY CHLEWNEJ W POLSCE

Rynek wieprzowiny jest najważniejszym segmentem światowego rynku mięsa, choć na przestrzeni lat jego udział zmniejszał się na korzyść drobiu. W 2010 r. wieprzowina stanowiła 43% światowej produkcji trzech najważniejszych rodzajów mięsa (wieprzowina, wołowina i drób), natomiast w 2021 r. udział wieprzowiny zmniejszył się do 40%. Jeszcze większy jest udział wieprzowiny w rynku mięsa w Unii Europejskiej. W UE w 2010 r. wieprzowina stanowiła 55% produkcji trzech najważniejszych rodzajów mięsa, a w 2021 r. 54%. W Polsce zmniejszenie produkcji wieprzowiny w omawianych latach było bardziej drastyczne. W 2020 r. wieprzowina stanowiła 55% produkcji trzech wymienionych rodzajów mięsa, natomiast w 2021 r. udział wieprzowiny zmniejszył się do 37%, a drobiu wzrósł do 52%. Mimo tych zmian wieprzowina, na rynku światowym, unijnym i polskim, nadal stanowi bardzo ważny rynek mięsa².

W okresie objętym badaniem, tj. od 2010 r. do czerwiec 2023 r., odnotowano istotny spadek pogłowia trzody chlewnej w Polsce. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, pogłowiu trzody chlewnej w Polsce w lipcu 2010 r. wynosiło prawie 14,9 mln sztuk, natomiast w czerwcu 2023 r. 9,4 mln sztuk. Jeśli chodzi o stado loch, to w lipcu 2010 r. liczyło ono prawie 1,4 mln sztuk, zaś w czerwcu 2023 r. niespełna 0,6 mln sztuk. Na przestrzeni lat 2010-2023 pogłowiu trzody chlewnej zmniejszyło się o 36,5%, natomiast liczba loch spadła o 57,7%.

Wykres 1. przedstawia informację o stanie trzody chlewnej w Polsce w latach 2010-2023

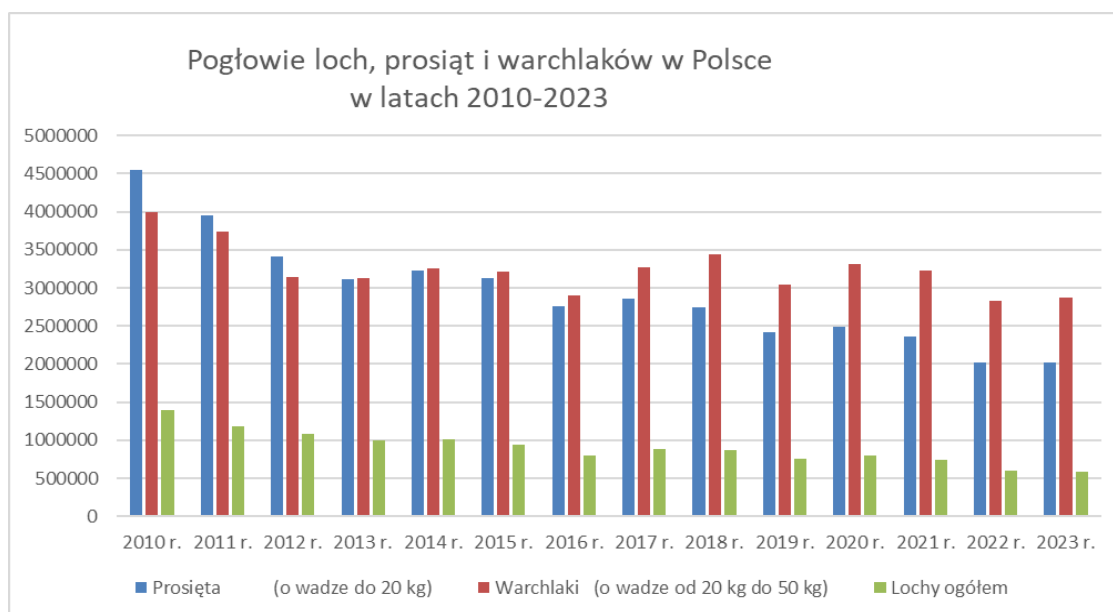
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (lata 2010-2013 stan na 31 lipca, lata 2014-2023 stan na 1 czerwca)

² D. Zawadzka, D. Pasińska, R. Mroczek, A. Skarżyńska, M. Czułowska, *Ocena perspektyw rozwoju krajowego sektora/rynku wieprzowiny*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy (na zlecenie MRiRW), Warszawa, 2022 r., str. 3.

Zgodnie z informacjami przedstawionymi na wykresie powyżej *Trzoda chlewna w Polsce w latach 2010-2023*, największy spadek pogłowia trzody chlewnej (w analizowanym okresie) miał miejsce w latach 2010-2013. W latach tych pogłowie trzody chlewnej zmniejszyło się o 3,7 mln sztuk. W latach 2013-2023 odnotowano wahania w pogłowie trzody chlewnej (w przedziale od 9,4 mln sztuk – w czerwcu 2023 r. do 11,8 mln sztuk w czerwcu 2018 r.). Średnia wartość pogłowia trzody chlewnej w latach 2013-2023 wynosiła ok 11 mln sztuk i w żadnym roku nie przekroczyła 12 mln sztuk.

Pogłowie trzody chlewnej jest mocno skorelowane z pogłowiem loch (współczynnik korelacji wynosi 0,93). Największy spadek pogłowia loch nastąpił w latach 2010-2013 (co skutkowało spadkiem ogólnego pogłowia trzody chlewnej), gdy liczba loch zmniejszyła się o 0,4 mln sztuk. Analizując szczegółowej relację pomiędzy pogłowiem loch a pozostałymi komponentami pogłowia trzody chlewnej w Polsce, należy stwierdzić, że istnieje bardzo mocna korelacja pomiędzy pogłowiem loch a liczbą prosiąt (współczynnik korelacji 0,99). Zatem należy wnioskować, iż prosięta pochodzą głównie z produkcji krajowej. Istnieje też korelacja pomiędzy pogłowiem loch a liczbą warchlaków (współczynnik korelacji 0,84), jednak w przypadku tej grupy, korelacja nie jest tak mocna jak w przypadku poprzedniej grupy (loch-y – prosięta). Oznacza to, że pogłowie warchlaków uzupełnianie jest importem z zagranicy. Z analizy danych GUS wynika, iż liczba prosiąt w poszczególnych latach w okresie 2010-2013 przewyższała / była równa liczbie warchlaków i była mocna korelacja pomiędzy tymi grupami trzody chlewnej (współczynnik korelacji 0,97). Od roku 2014 następuje zmiana relacji pomiędzy pogłowiem prosiąt i warchlaków. Liczba warchlaków przewyższa liczbę prosiąt i słabnie zależność pomiędzy tymi dwoma grupami (współczynnik korelacji 0,59). W czerwcu 2023 r. pogłowie warchlaków przewyższało o 0,8 mln sztuk pogłowie prosiąt. Szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione na poniższym wykresie

Wykres 2. przedstawia informację o pogłowie loch, prosiąt i warchlaków w Polsce w latach 2010-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (lata 2010-2013 stan na 31 lipca, lata 2014-2023 stan na 1 czerwca)

Głęboki spadek pogłowia loch i prosiąt wskazują na bardzo niepokojące tendencje strukturalne, których skutki będą widoczne w kolejnych latach. W szczególności dotyczy to krajowej produkcji, która od wielu lat znajduje się w regresie, a import odgrywa coraz większą rolę w zaopatrzeniu gospodarstw rolnych w materiał hodowlany³.

Produkcja krajowa trzody chlewnej jest uzupełniana importem prosiąt i warchlaków (o wadze do 50 kg). W badanym okresie, istotnie wzrósł import żywej trzody chlewnej (o wadze do 50 kg). W 2010 r. import wyniósł 1,7 mln szt., natomiast w 2022 r. było to aż 6 mln szt., czyli był 3,5 razy wyższy niż w roku bazowym (2010 r.). Przeciętna waga jednej importowanej sztuki w tym okresie wynosiła 29 kg. Odnotowano istotny, z roku na rok, przyrost importu w latach 2010-2018. Obecnie (w latach 2019-2022) import żywej trzody chlewnej ustabilizował się na wysokim poziomie i wynosi ok. 6 mln sztuk rocznie. Szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione na poniższym wykresie.

Wykres 3. przedstawia informację na temat importu prosiąt i warchlaków o wadze do 50 kg w latach 2010-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

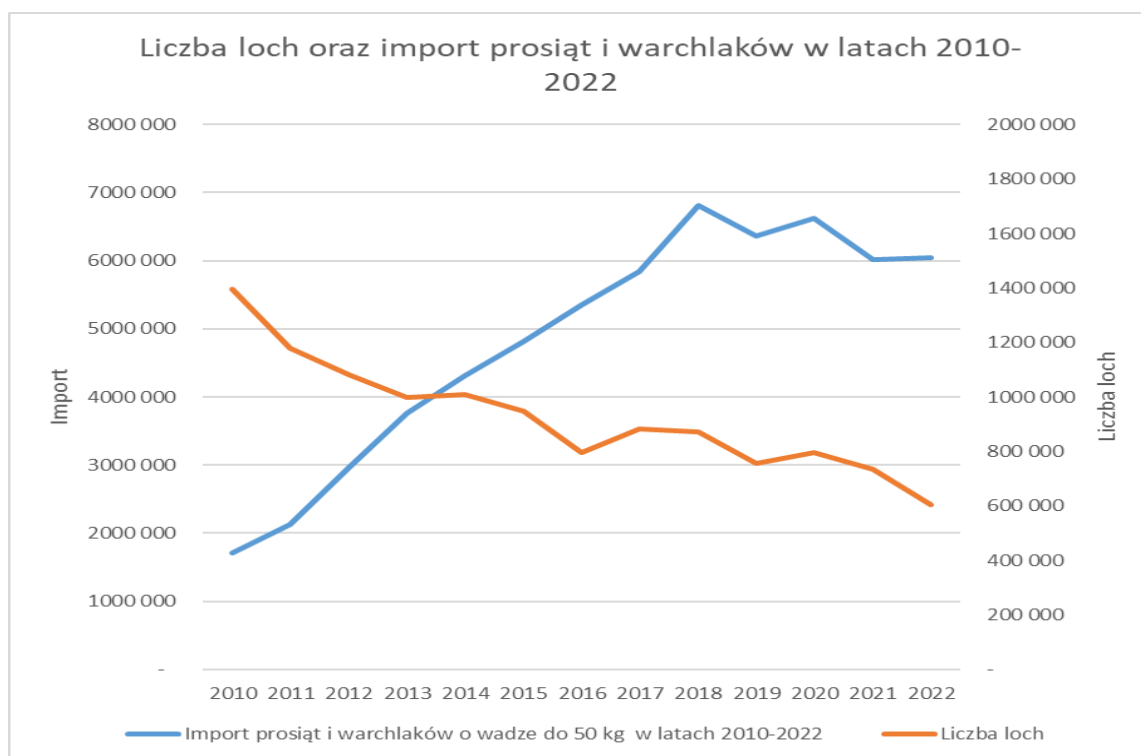
Z punktu widzenia kosztów produkcji tucznika import prosiąt jest bardzo niekorzystny, gdyż ceny w imporcie wpływają na wzrost cen prosiąt na polskim rynku, co w rezultacie prowadzi do długookresowego drożenia prosiąt względem tuczników. Oznacza to wzrost kosztów produkcji tuczników i jest jednym z czynników długookresowego spadku pogłowia trzody w Polsce. Warto też mieć świadomość, że gdyby nie było importu prosiąt to produkcja trzody w Polsce byłaby mniej więcej o 37% mniejsza. Wiązałoby się to z mniejszą ilością miejsc pracy dla rolników, koniecznością ich przebranżowienia itd.

³ P. Szajner, W. Łopaciuk, D. Pasińska, E. Rosiak, Ł. Zaremba, W. Dzwonkowski, K. Rola, *Aktualizacja Programu Rozwoju Głównych Rynków Rolnych w Polsce na lata 2023-2030*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy (na zlecenie MRiRW), Warszawa, 2023 r., str. 55.

Biorąc pod uwagę średnią cenę prosiąt w UE z maja 2023 r. (88,84 euro/szt., około 400 zł/szt.) oraz import prosiąt i warchlaków w 2022 r. (6 mln szt.), wartość importu z tego tytułu wyniosła 2,4 mld zł. Natomiast w całym okresie 2010-2022 (62,8 mln szt.), wg cen z maja 2023 r., wartość importu prosiąt i warchlaków wyniosła 25,1 mld zł.

Jest silna korelacja ujemna (współczynnik korelacji -0,9) pomiędzy liczbą loch a importem prosiąt i warchlaków. Zatem spadek pogłowia loch w Polsce (czego następstwem jest spadek prosiąt i warchlaków) skutkuje wzrostem importu prosiąt i warchlaków.

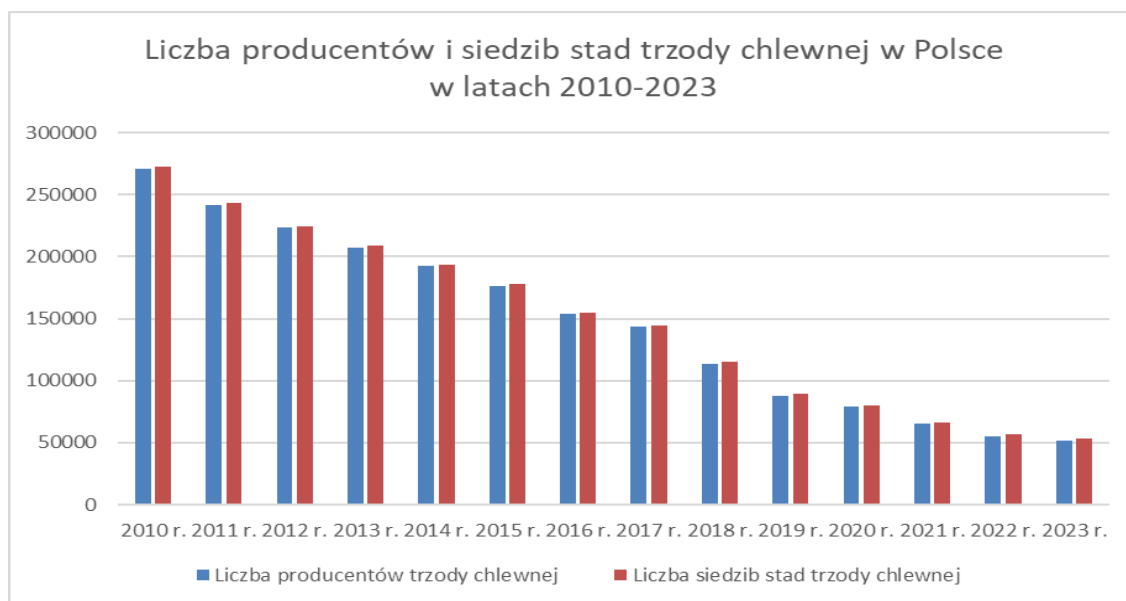
Wykres 4. przedstawia zależność tych dwóch zmiennych została zobrazowana na wykresie Liczba loch oraz import prosiąt i warchlaków w latach 2010-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów i GUS

W latach 2010-2023 zmniejszyła się istotnie liczba producentów i liczba siedzib stad trzody chlewnej. W lipcu 2010 r. było 271 tys. producentów trzody chlewnej i 272 tys. siedzib stad trzody chlewnej, natomiast w czerwcu 2023 było to odpowiednio 52 tys. i 53 tys. Zatem spadek w pierwszej i drugiej grupie wyniósł 80%.

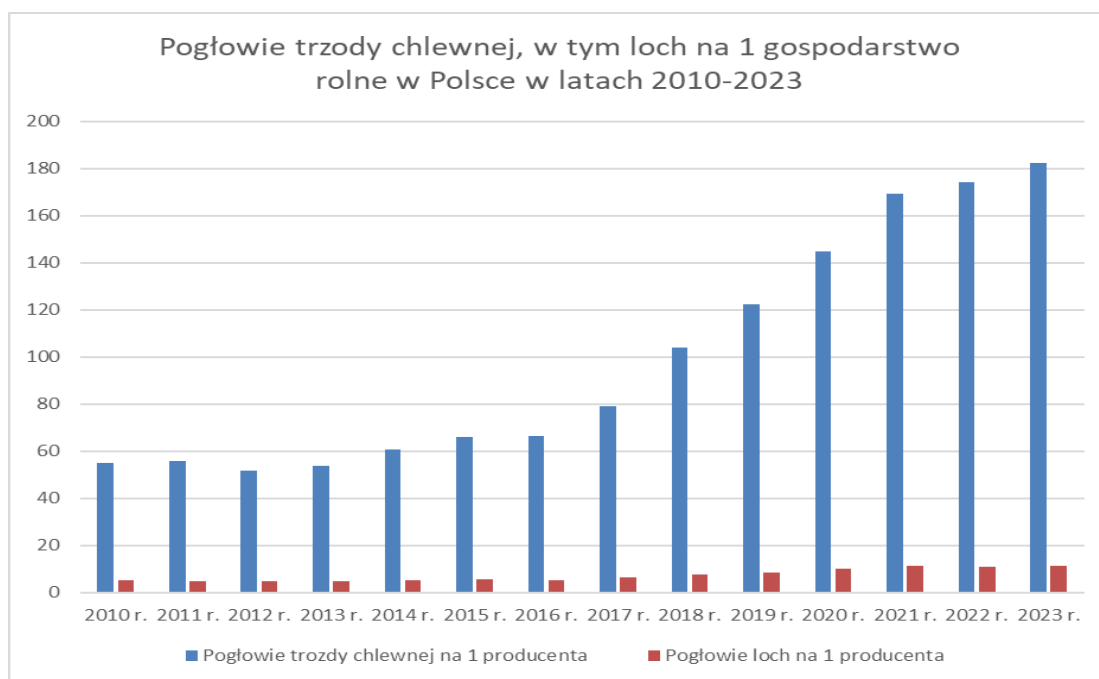
Wykres 5. przedstawia szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione na wykresie Liczba producentów i siedzib stad trzody chlewnej w Polsce w latach 2010-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR (dane na 31 grudnia)

W okresie objętym badaniem nastąpiła koncentracja pogłowia trzody chlewnej (w tym loch). W 2010 r. średnio na 1 gospodarstwo rolne (producenta) przypadało 55 sztuk trzody chlewnej i 5 loch. Natomiast w czerwcu 2023 r. średnio na 1 gospodarstwo rolne przypadało 182 sztuk trzody chlewnej i 11 loch. Zatem pogłowie trzody chlewnej w 2023 r. na 1 gospodarstwo rolne było niemal cztery razy większe niż w roku 2010, a loch dwa razy większe. Szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione na wykresie poniżej.

Wykres 6. przedstawia szczegółowe informacje na temat pogłowia trzody chlewnej, w tym loch na 1 gospodarstwo rolne w Polsce w latach 2010-2023

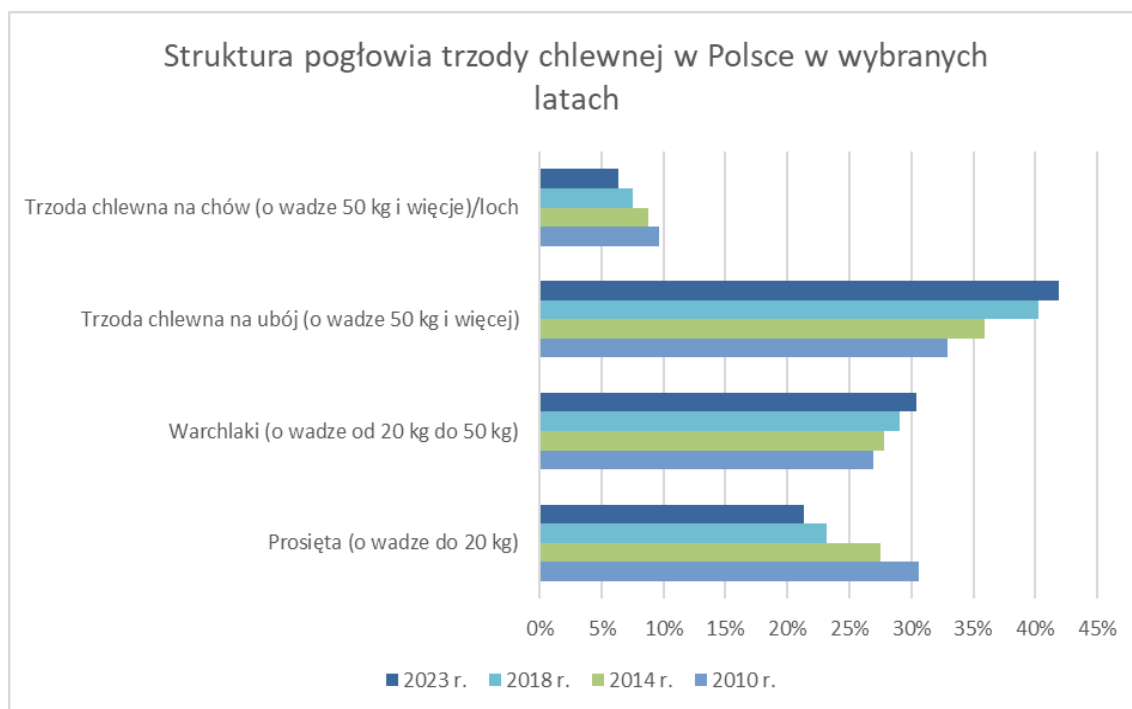
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i ARiMR

W 2022 r. w podmiotach posiadających 1-49 sztuk utrzymywano tylko 7,0% pogłównia, a w gospodarstwach rolnych posiadających 50-199 sztuk ok. 10,0%. W gospodarstwach rolnych o skali chowu większej niż 200 sztuk utrzymywano się 83,0% liczby świń, w tym w podmiotach o skali chowu powyżej 1000 sztuk ok. 59,0% pogłównia⁴.

Postęp w koncentracji chowu jest pozytywną zmianą, ale pod warunkiem, że łączy się ze wzrostem pogłównia, a nie z drastycznym jego spadkiem, zwłaszcza w odniesieniu do pogłównia macierzystego. Wzrost udziału pogłównia w gospodarstwach o skali chowu większej niż 200 sztuk pozwala na ocenę tej skali produkcji jako granicznej, umożliwiającej rozwój chowu w sytuacji wąskich relacji wyrażających opłacalność⁵.

W strukturze stada trzody chlewnej ogółem największy udział (w wybranych latach 2010, 2014, 2018 i 2023) miała trzoda chlewna z przeznaczeniem na ubój (stanowiła średnio 38%). Na przestrzeni lat (2010-2023) malał w strukturze stada trzody chlewnej udział prosiąt i loch, natomiast rósł udział warchlaków i trzody chlewnej z przeznaczeniem na ubój. Szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione na wykresie. Z danych można wywnioskować, że braki trzody chlewnej w Polsce były uzupełniane poprzez import z zagranicy.

Wykres 7. przedstawia szczegółowe informacje na temat struktury pogłównia trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (rok 2010 stan na 31 lipca, rok 2014, 2018, 2023 stan na 1 czerwca)

⁴ P. Szajner, W. Łopaciuk, D. Pasińska, E. Rosiak, Ł. Zaremba, W. Dzwonkowski, K. Rola, *Aktualizacja Programu Rozwoju Głównych Rynków Rolnych w Polsce na lata 2023-2030*, op. cit., str. 57.

⁵ D. Zawadzka, D. Pasińska, R. Mroczek, A. Skarżyńska, M. Czułowska, *Ocena perspektyw rozwoju krajowego sektora/ryнку wieprzowiny*, op. cit., str. 12 i 14.

Zgodnie z danymi GUS na 1 czerwca 2023 r. największe udziały w krajowym pogłowie trzody chlewnej miały województwa: wielkopolskie (32,4%), mazowieckie (14,2%), łódzkie (10,1%) oraz kujawsko-pomorskie (8,7%) i pomorskie (8,7%). W województwach tych znajdowało się ok. 74% pogłowia trzody chlewnej. Najmniejsze udziały miały województwa: lubuskie (0,8%), podkarpackie (0,8%) i małopolskie (1,1%).

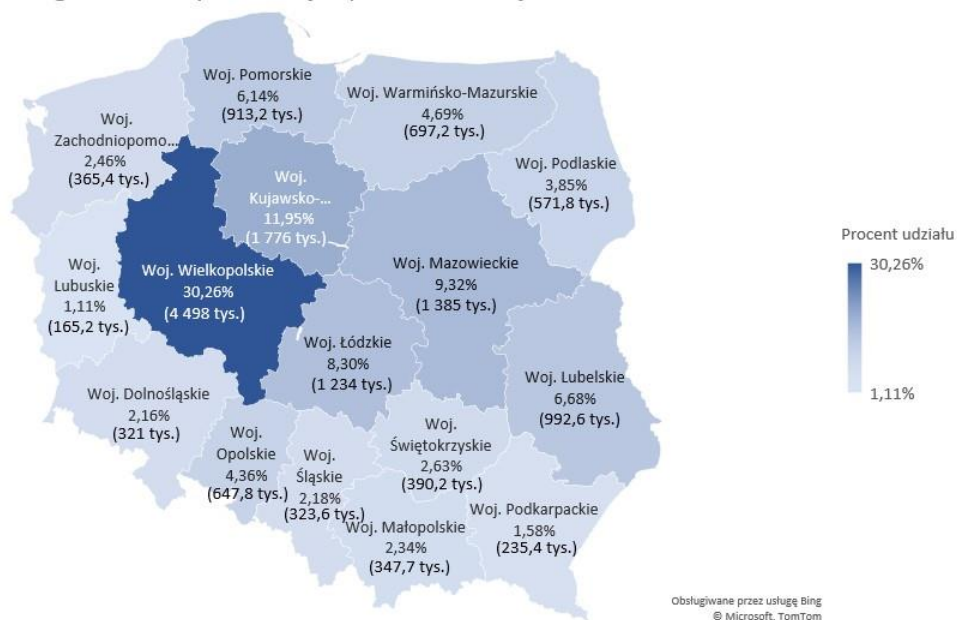
W okresie objętym badaniem (2010-2023) chów trzody chlewnej koncentrował się w czterech województwach: wielkopolskim (udział od 30% do 35%), mazowieckim (udział od 8 % do 14%), łódzkim (od 8% do 10%) i kujawsko-pomorskim (od 9% do 12%). W ciągu ostatnich dwóch lat wzrasta również udział województwa pomorskiego w krajowym pogłowie trzody chlewnej (udział ok. 8%). Największy spadek w udziale, w analizowanym okresie, odnotowano w województwach: lubelskim, podkarpackim i małopolskim.

W okresie od 2010 r. do czerwca 2023 r. odnotowano spadek pogłowia trzody chlewnej we wszystkich województwach. Jednakże najmniejszy spadek (porównując stan z 2010 r. i 2023 r.) nastąpił w województwie mazowieckim (w lipcu 2010 r. było to 1,38 mln sztuk, a w czerwcu 2023 r. – 1,34 mln sztuk).

Szczegółowe informacje dot. podziału trzody chlewnej na województwa w wybranych latach, zostały przedstawione na wykresie *Pogłowie trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2010/2014/2018/2023*.

Wykres 8. przedstawia informacje na temat pogłowia trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2010

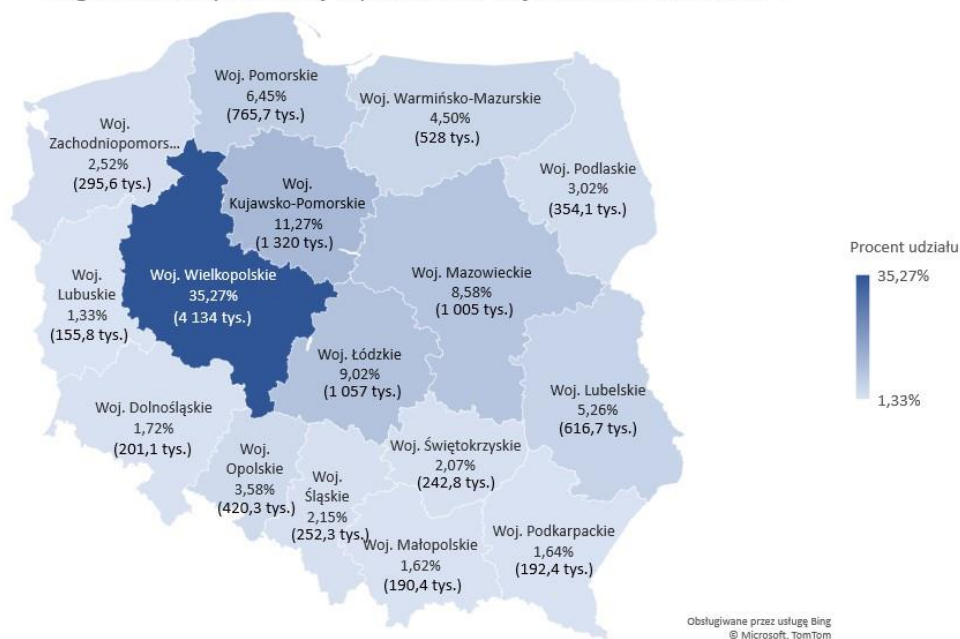
Pogłowie trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 31 lipca)

Wykres 9. przedstawia informacje na temat pogłowia trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2014

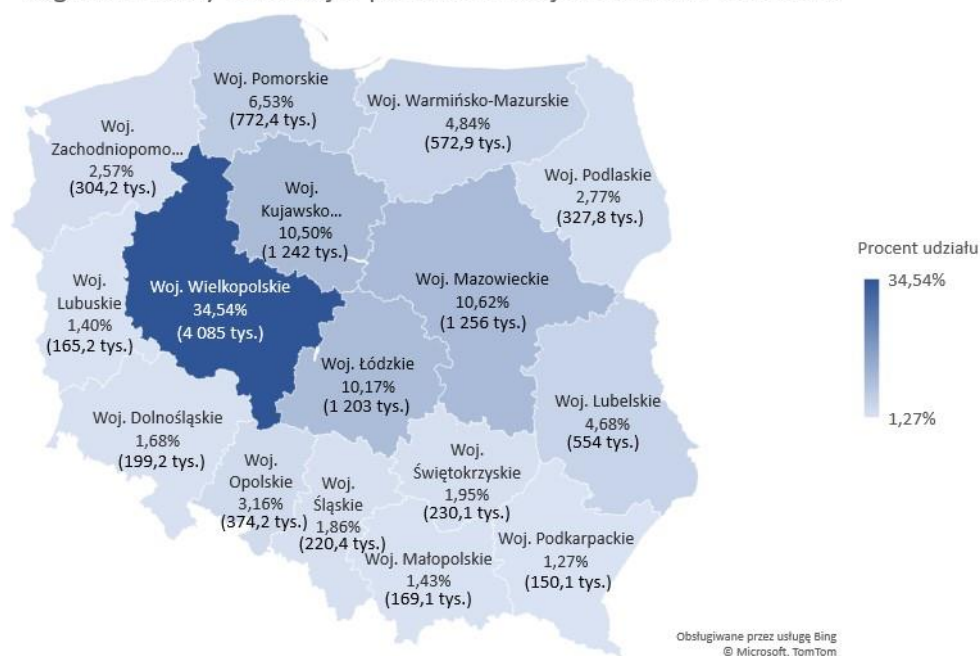
Pogłowiu trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 1 czerwca)

Wykres 10. przedstawia informacje na temat pogłowia trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2018

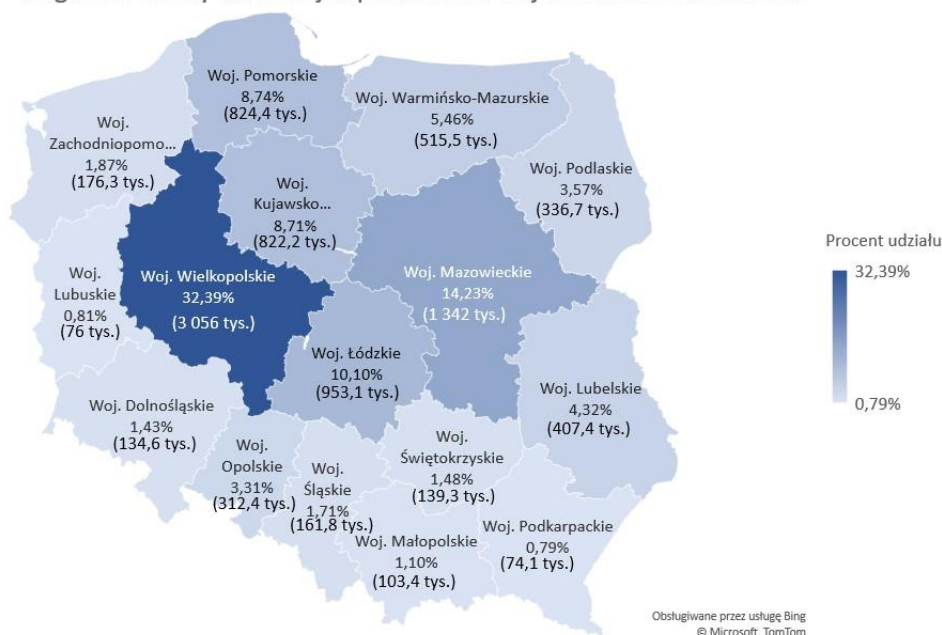
Pogłowiu trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 1 czerwca)

Wykres 11. przedstawia informacje na temat pogłowia trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2023

Pogłowia trzody chlewnej w podziale na województwa w roku 2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (stan na 1 czerwca)

W latach 2014-2021 r., tj. od początków pojawienia się choroby afrykańskiego pomoru świń (African swine fever - ASF) w Polsce, pogłowia trzody chlewnej wykazuje długookresową tendencję spadkową. Co prawda proces ten zaczął się znacznie wcześniej, bo po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, ale pojawienie się choroby ASF pogłębiło go. ASF stał się bowiem dodatkowym czynnikiem wpływającym na spadek cen trzody. Bezpośrednią przyczyną tendencji spadkowej pogłowia trzody chlewnej jest bowiem długookresowe spadki cen trzody chlewnej względem zbóż i pasz oraz wzrost cen prosiąt względem trzody. Przejawem spadkowej tendencji pogłowia jest to, że każdy kolejny, maksymalny jego poziom jest niższy od poprzedniego⁶.

Pierwsze przypadki ASF w Polsce zostały wykryte w woj. podlaskim w 2014 r. Wykryto wówczas 2 ogniska, a choroba dotknęła 9 sztuk świń. W latach 2016 - 2018 miał miejsce istotny rozwój ASF w Polsce. W 2016 r. stwierdzono 20 ognisk, a chorobą było dotkniętych 1,3 tys. świń, natomiast w 2018 r. było to odpowiednio 109 ognisk i 25,4 tys. chorych świń. W 2019 r. odnotowano spadek choroby, a w 2021 r. jej szczyt (124 ogniska i 42 tys. chorych świń). W 2022 r. ograniczono ASF do 14 ognisk i 3 tys. chorych świń.

⁶ D. Zawadzka, *Skutki ASF oraz zmian relacji cenowych na rynku wieprzowiny*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy (na zlecenie MRiRW), Warszawa, 2021 r., str. 4.

Wykres 12. przedstawia szczegółowe dane w zakresie liczby ASF w Polsce w latach 2014-2022.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii

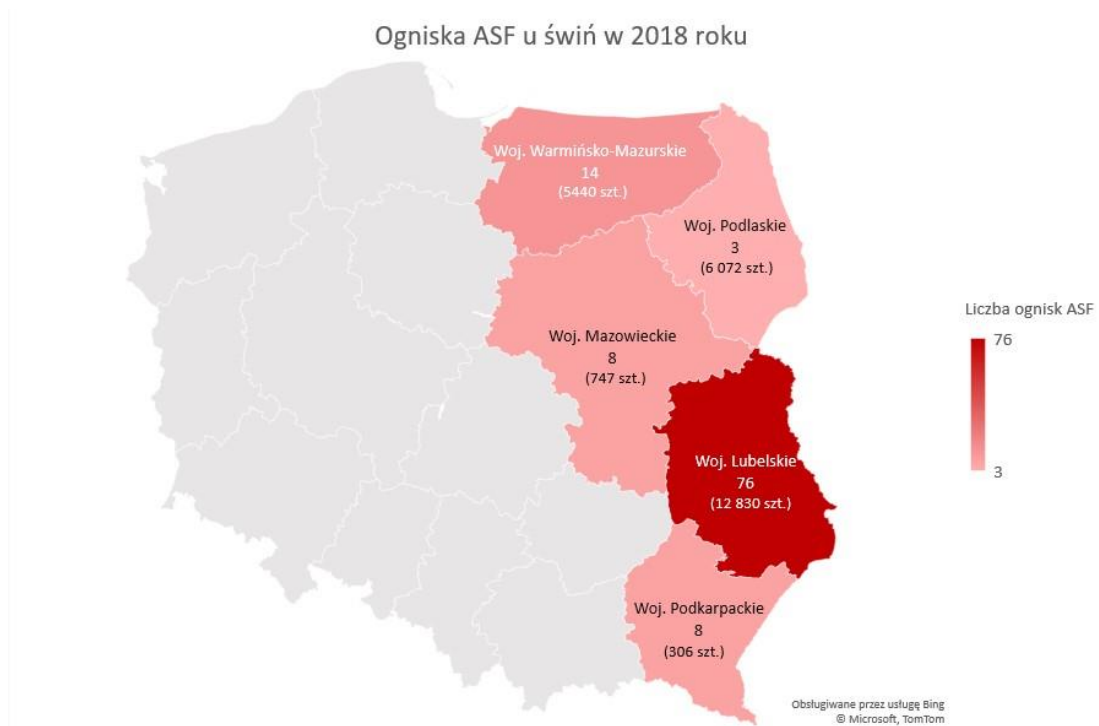
Na kolejnych wykresach przedstawiono rozprzestrzenianie się ASF w Polsce w wybranych latach (2014, 2018, 2020, 2022), liczbę ognisk i liczbę świń dotkniętych chorobą. W latach 2014-2022 najwięcej ognisk ASF wykryto w województwach: lubelskim (221), podkarpackim (81) i warmińsko-mazurskim (63). Natomiast największa liczba świń dotkniętych chorobą było w województwie: lubuskim (45 221 szt.), warmińsko-mazurskim (41 974 szt.) i lubelskim (31 779 szt.). Co ciekawe w woj. lubuskim stwierdzono 11 ognisk ASF i aż 45 221 świń dotkniętych chorobą, co jest skutkiem koncentracji produkcji w tym województwie.

Wykres 13. przedstawia informacje o ogniskach ASF w Polsce w 2014

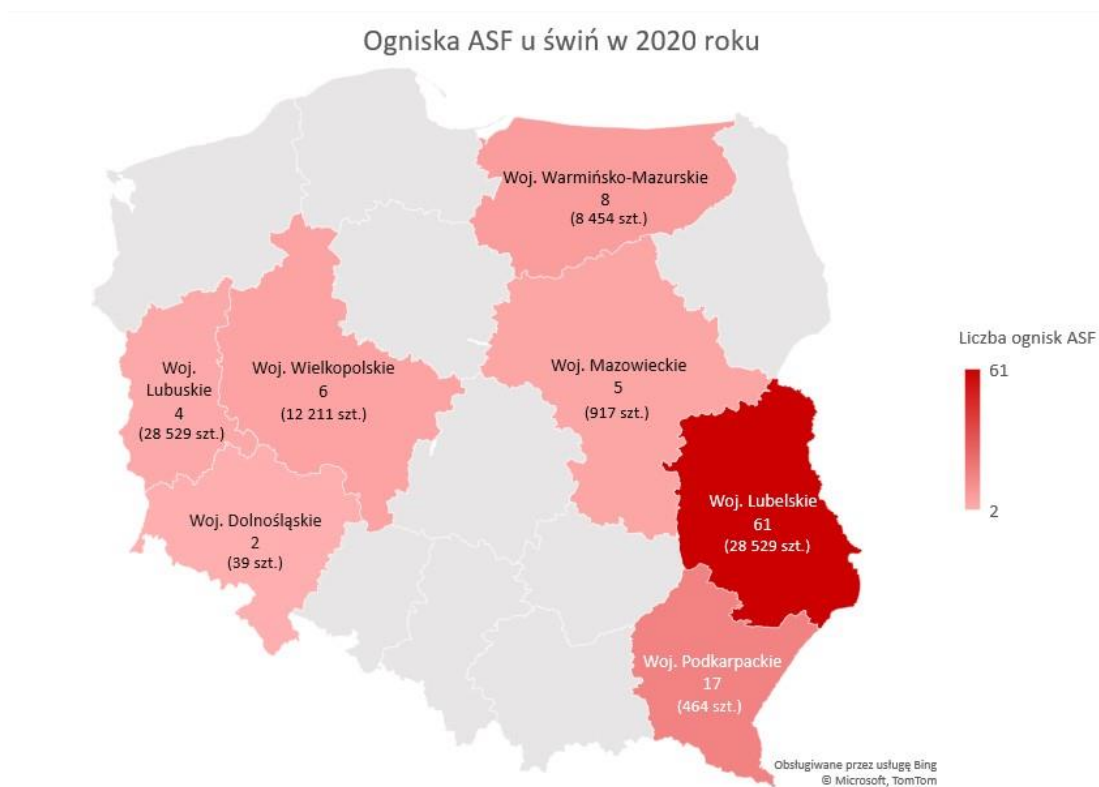
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii

Wykres 14. przedstawia informację o ogniskach ASF w Polsce w 2018 r.

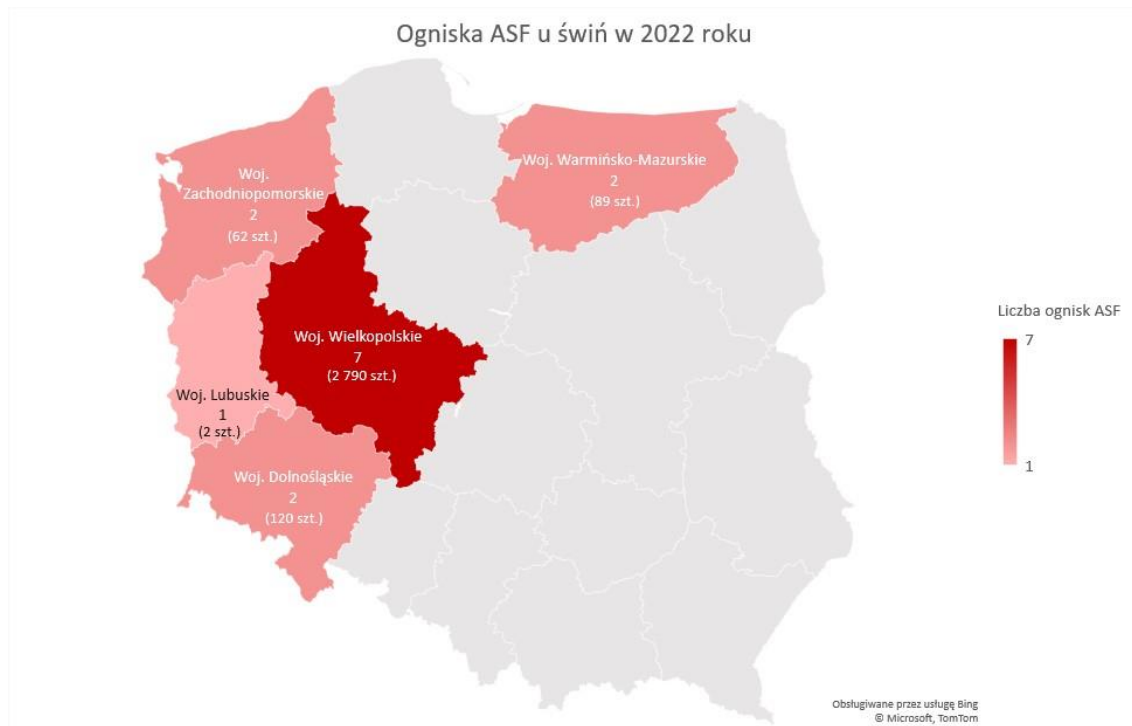
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii

Wykres 15. przedstawia informację o ogniskach ASF w Polsce w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii

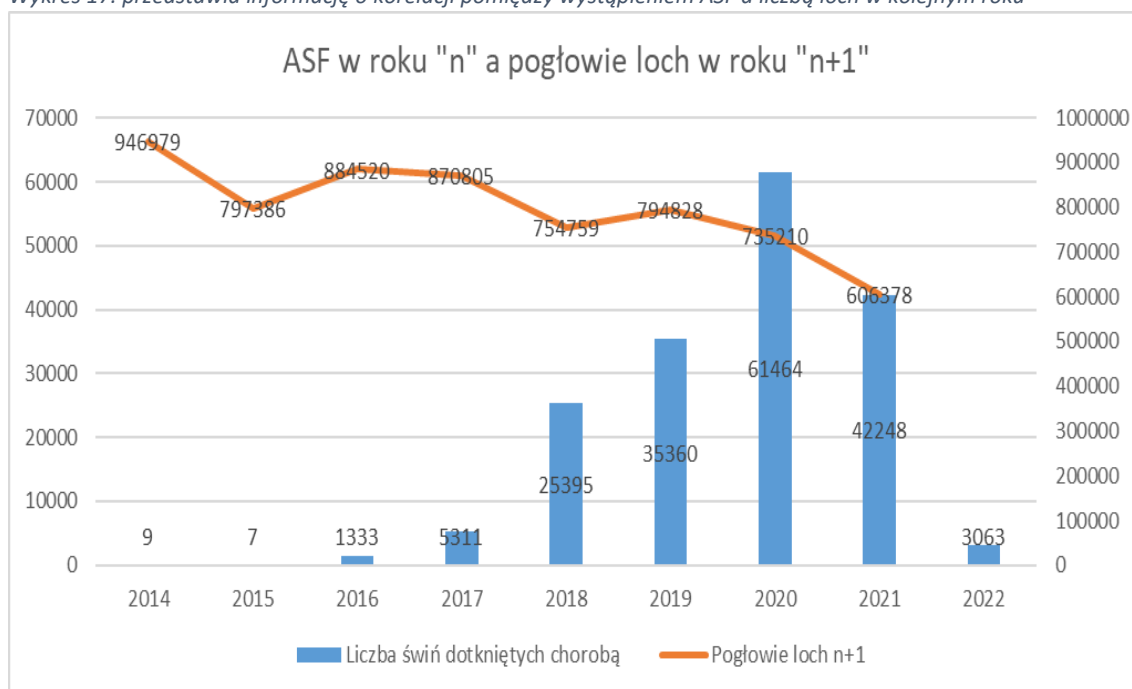
Wykres 16. przedstawia informację o ogniskach ASF w Polsce w 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż jest silna korelacja ujemna (współczynnik korelacji – 0,74) pomiędzy wystąpieniem ASF (liczba świń dotkniętych chorobą) a liczbą loch w kolejnym roku. Z analizy tej wynika, iż nasilenie ASF w roku „n” skutkowało zmniejszeniem liczby loch w roku „n+1”. Zależność ta została przedstawiona na wykresie *ASF w roku „n” a pogłowie loch w roku „n+1”*. Korelacja ta jest słaba pomiędzy wystąpieniem ASF (liczba świń dotkniętych chorobą) a liczbą trzody chlewnej w kolejnym roku. Zatem należy wnioskować, iż potencjalny ubytek pogłowia był rekompensowany importem trzody chlewnej. Trudno jednak jednoznacznie stwierdzić jaka część importu wynikała stricte z istnienia choroby ASF. Niewątpliwie jakaś część importu łączy się z redukcją loch i uzupełnia produkcję krajową.

Wykres 17. przedstawia informację o korelacji pomiędzy wystąpieniem ASF a liczbą loch w kolejnym roku

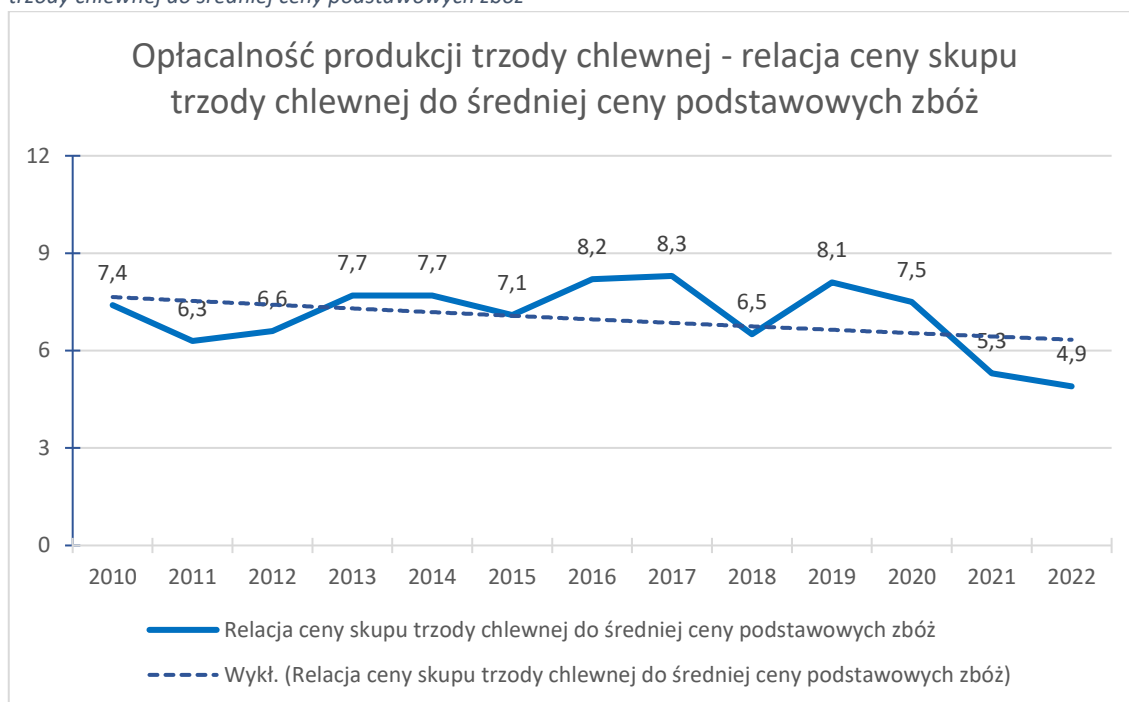

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii i GUS

Na pogłowie trzody chlewnej ma wpływ wiele czynników. Jednym z nich jest opłacalność produkcji trzody chlewnej, na co wpływa z jednej strony ma cena żywca a z drugiej strony koszty (głównie cena zbóż i pasz). Covid-19, wojna w Ukrainie, a nie wykluczone, że wojna także w innych rejonach świata mogą tę odbudowę dodatkowo utrudnić, chociażby poprzez wzrost cen zbóż i pasz. *Opłacalność produkcji trzody chlewnej wyrażoną relacją ceny skupu trzody chlewnej do średniej ceny podstawowych zbóż* przedstawiono na wykresie poniżej.

W analizie uwzględniono cenę trzody chlewnej (wg wagi żywej) oraz cenę: pszenicy paszowej, żyta paszowego, jęczmienia paszowego oraz kukurydzy (wyliczono średnią cenę za 1 dt dla tych czterech zbóż). Niezależnie od krótkookresowych wahań cen trzody i ich relacji do cen zbóż, na rynku trzody chlewnej mamy do czynienia z długookresową tendencją spadku opłacalności produkcji. Z upływem czasu 1 kg trzody chlewnej stawał się ekwiwalentem coraz mniejszej ilości zbóż. W 2010 r. 1 kg trzody chlewnej był równoważny 7,4 kg zbóż, natomiast w 2021 r. i 2022 r. było to odpowiednio 5,3 kg i 4,9 kg.

Wykres 18. przedstawia informację na temat opłacalności produkcji trzody chlewnej wyrażoną relacją ceny skupu trzody chlewnej do średniej ceny podstawowych zbóż

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej

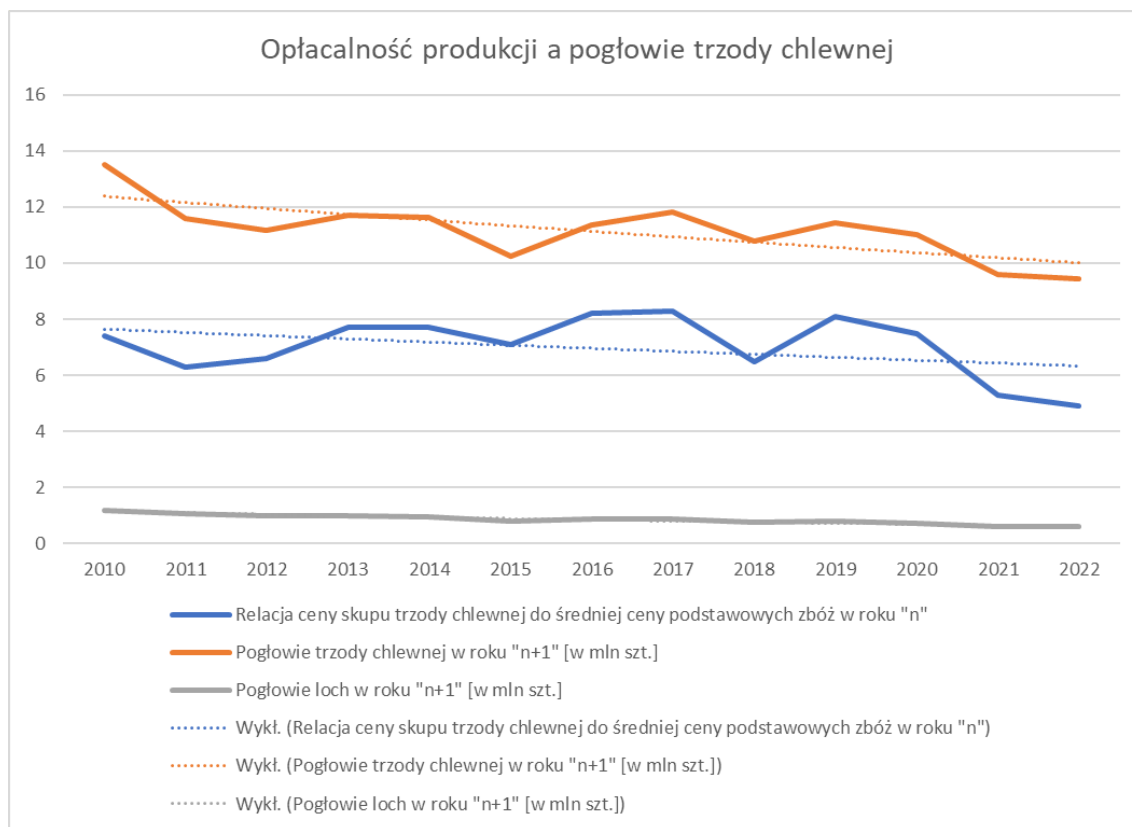
Rynek wieprzowiny jest relatywnie słabo uregulowany. Celem stabilizowania cen żywca wieprzowego w UE stosuje się dopłaty do prywatnego magazynowania wieprzowiny oraz subsydiowanie eksportu. Dopłaty do prywatnego magazynowania stanowią zachętę do przechowania mięsa, które po ustalonym okresie przechowywania musi być eksportowane. Wpływ prywatnego magazynowania na ceny jest niewielki. Decydują o tym dwa czynniki. Pierwszy to stosunkowo mała ilość mięsa, która zazwyczaj jest objęta programem (1-2% produkcji z okresu, w którym uruchamiany jest program). Drugi, to wysoki stopień zmienności cen żywca wieprzowego, który występuje nawet wówczas, gdy relatywnie dużo mięsa jest objęta programem⁷.

Długookresowa tendencja spadkowa pogłowia była efektem spadku opłacalności chowu wyrażającego się sukcesywnym zawężaniem się relacji cen trzody do cen zbóż, a zatem relatywnym spadkiem ceny trzody względem zbóż. Relacja dot. opłacalności chowu trzody chlewnej, pogłowia trzody chlewnej i loch została przedstawiona na wykresie *Opłacalność produkcji a pogłowia trzody chlewnej*.

Na wykresie tym przedstawiono wpływ opłacalności trzody chlewnej w roku „n” na liczebność trzody chlewnej i loch w roku „n+1”.

⁷ D. Zawadzka, D. Pasińska, R. Mroczek, A. Skarżyńska, M. Czułowska, *Ocena perspektyw rozwoju krajowego sektora/ryнку wieprzowiny*, op. cit., str. 7-8.

Wykres 19. przedstawia informację na temat opłacalności produkcji trzody chlewnej w poszczególnych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej

Drugim czynnikiem decydującym o spadku pogłowia był relatywny wzrost ceny prosiąt względem żywca wieprzowego. W rezultacie cena prosięcia miała coraz większy udział w cenie tuczniaka. Powodem drożenia prosiąt względem trzody jest import prosiąt i warchlaków.

Długookresowe zmiany wymienionych relacji są wyrazem wzrostu dwu najważniejszych składników kosztów produkcji (zboża/pasz i prosiąt). Polskie prosięta w porównaniu z prosiętami importowanymi z Danii czy Holandii są konkurencyjne cenowo. W sytuacji wąskich relacji cen trzody do cen zbóż i pasz, a więc relacji wyrażających opłacalność chowu, pewne cechy prosiąt (np. lepsza konwersja pasz) mogłyby stać się ważnym czynnikiem wpływającym na obniżenie kosztów produkcji, a poprzez to na poprawę opłacalności chowu⁸.

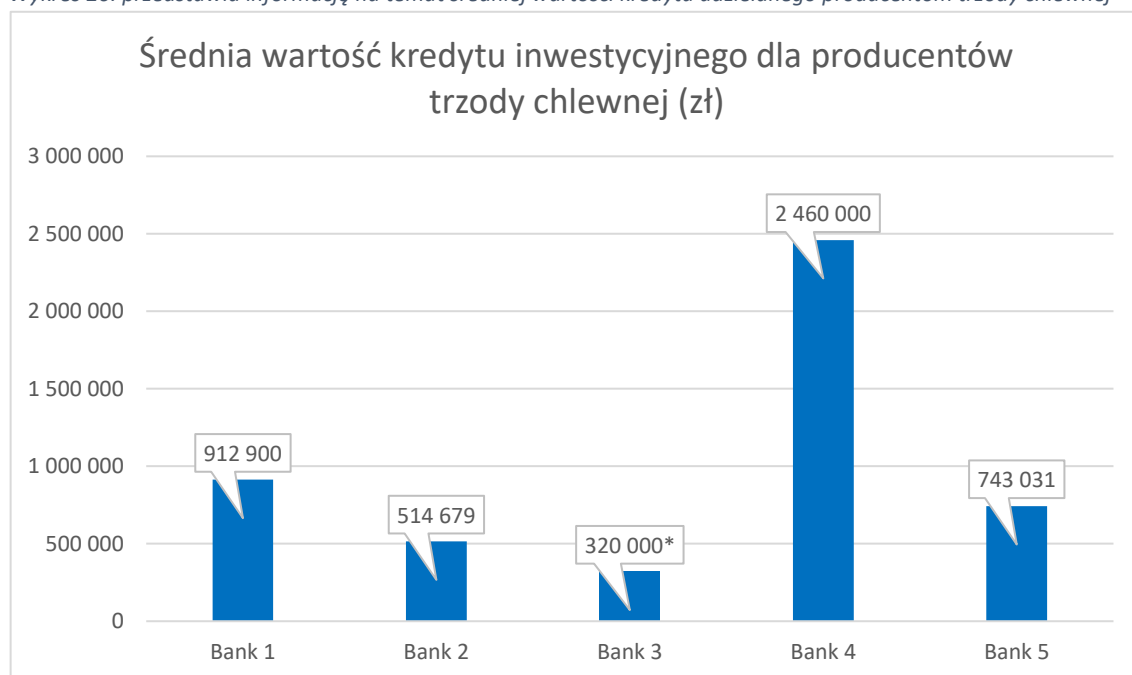
⁸ D. Zawadzka, D. Pasińska, R. Mroczek, A. Skarżyńska, M. Czułowska, *Ocena perspektyw rozwoju krajowego sektora/ryнку wieprzowiny*, op. cit., str. 8 i 11.

V. POTRZEBY INWESTYCYJNE PRODUCENTÓW ŚWIŃ

W ramach oceny ex-ante przeprowadzono badanie ankietowe wśród banków komercyjnych i spółdzielczych, które udzielają obecnie kredytów zabezpieczonych gwarancją z Funduszu Gwarancji Rolnych finansowaną ze środków PROW 2014-2020. Badanie dotyczyło udzielenia odpowiedzi na pytania w zakresie sytuacji finansowej i potrzeb kredytowych producentów trzody chlewnej. W badaniu udział wzięło pięć podmiotów reprezentujących sektor bankowy.

Łączna liczba producentów trzody chlewnej wśród klientów ankietowanych banków wynosi ponad 1,7 tys. podmiotów i waha się wśród banków w przedziale 128 do 7309. Łączna wartość udzielonych kredytów tym podmiotom wyniosła ponad 242 mln zł, które były zabezpieczone gwarancją FGR10. Średnia wartość kredytu inwestycyjnego jest bardzo zróżnicowana, co przedstawia wykres poniżej.

Wykres 20. przedstawia informację na temat średniej wartości kredytu udzielanego producentom trzody chlewnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego banków komercyjnych i spółdzielczych, które obecnie udzielają kredytów w ramach Funduszu Gwarancji Rolnych

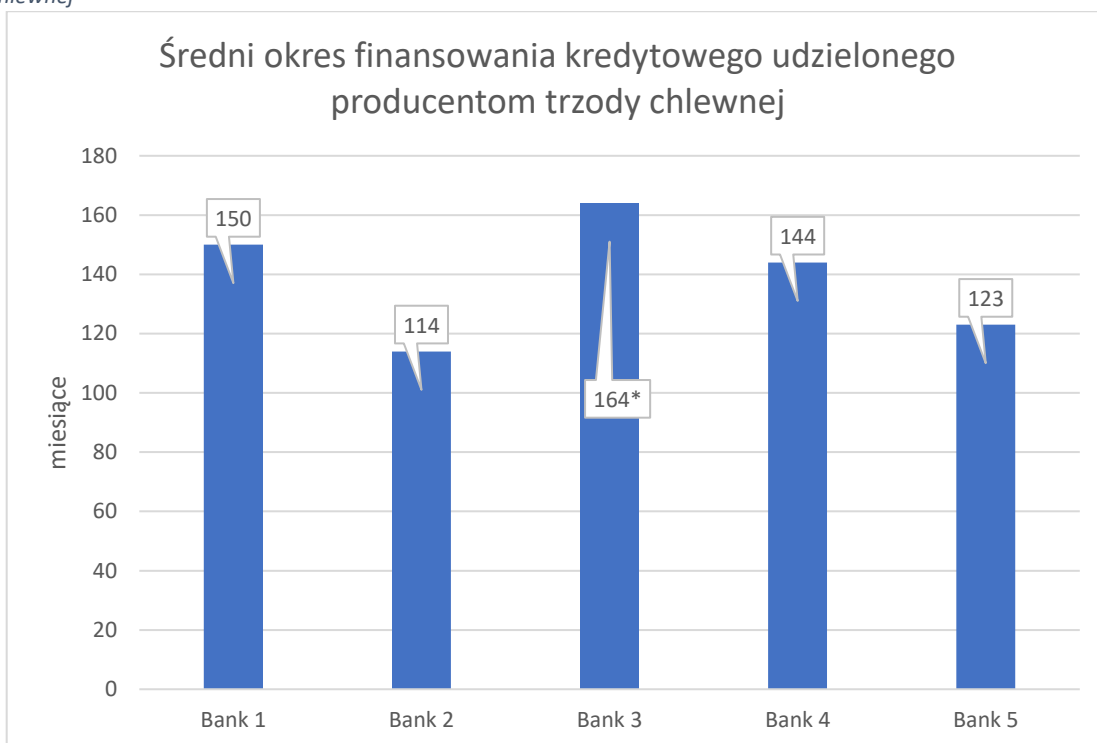
*Średnia dla całej grupy rolników w Banku 3

Znacznie mniejsze zróżnicowanie występuje, jeśli pod uwagę weźmiemy okres finansowania inwestycji przez banki kredytujące. Okres kredytowania inwestycji waha się od 114 do 150 miesięcy.

⁹ Jeden z ankietowanych banków nie prowadzi statystyk wyszczególniających producentów trzody chlewnej.

¹⁰ jw.

Wykres 20. przedstawia informację na temat średniego okresu finansowania kredytu udzielanego producentom trzody chlewnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego banków komercyjnych i spółdzielczych, które obecnie udzielają kredytów w ramach Funduszu Gwarancji Rolnych

*Średnia dla całej grupy rolników w Banku 3

Wśród głównych celów inwestycyjnych, na które producenci trzody chlewnej zaciągają/ bądź planują kredyty inwestycyjne można wyróżnić trzy kategorie kosztów:

- budowa, modernizacja budynków inwentarskich;
- zakup maszyn i urządzeń na potrzeby gospodarstwa rolnego;
- zakup gruntów rolnych.

W opinii banków trudności/bariery w uzyskaniu środków na inwestycję przez producentów trzody chlewnej to przede wszystkim:

- ASF (zwłaszcza w przypadku stref zapowietrzonych, producenci nie przestrzegających bioasekuracji);
- wahania cen tuczniaka;
- ograniczona wypłacalność majątkowa (towarowa skala produkcji w stosunku do znikomej ilości gruntów rolnych i braku produkcji roślinnej);
- brak zabezpieczenia;
- brak doświadczenia, w stosunku do skali planowanej inwestycji;
- spadająca rentowność;
- uzależnienie rynku od cen europejskich;
- wysokie wymagania środowiskowe.

Z kolei warunki wsparcia, które stanowiłyby zachętę dla producentów trzody chlewnej do finansowania inwestycji środkami z kredytu i jednocześnie wpłynęłyby na koszt finansowania to: dopłaty do odsetek, dopłaty do kapitału (częściowa spłata kapitału kredytu), brak prowizji za udzielenie kredytu. Powyższe warunki niewątpliwie miałyby wpływ na decyzję o rozpoczęciu inwestycji.

Poza wymienionymi wyżej warunkami, można podać jeszcze inne czynniki tj., obniżenie wymaganego wkładu własnego klienta lub brak wkładu własnego klienta, zastosowanie gwarancji, które również mają wpływ na finansowanie środkami z kredytu.

Wyniki badania nie dają jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy z punktu widzenia banków udzielających kredytów, producenci trzody chlewnej są postrzegani jako ryzykowana grupa klientów. Problemy branży są identyfikowane podobnie we wszystkich ankietowanych bankach.

Tylko w niektórych przypadkach są postrzegani jako grupa klientów obciążoną ryzykiem, np. ze względu na:

- niestabilność/duże wahania cen skupu i pasz często skutkujące nieopłacalnością produkcji,
- występujące wirusy wśród trzody, czy ryzyko wystąpienia ASF,
- nieprzychylność sąsiedztwa wynikająca głównie z rozbudowy osiedli mieszkaniowych na terenach wiejskich.

Konsekwencją wystąpienia chorób zwierząt jest nierentowna sprzedaż tuczników lub całkowity brak możliwości sprzedaży odchowanych tuczników, które nawet zdrowe generują koszty skarmiania, a przerastając w wadze i otłuszczeniu równocześnie tracą na wartości. Nawet w przypadku zniesienia strefy zapowietrzonych, rolnicy muszą liczyć się z niską ceną sprzedaży wytworzonych produktów. To przekłada się na spadek rentowności produkcji.

Ryzykiem identyfikowanym przez banki w rozwijaniu chowu trzody chlewnej jest: zmiana preferencji konsumentów, cykliczność wpływów ze sprzedaży dla producentów, konieczność zainwestowania znaczących nakładów finansowych w budynki chlewni i ich wyposażenia, niska płynność zabezpieczeń (determinowana wysoką wartością budynków inwentarskich).

W 2024 roku oczekiwany jest dalszy spadek rentowności produkcji.

Ankietowane banki dopuszczają wprowadzenie karencji w spłacie kapitału kredytu na okres 2 pierwszych lat kredytowania, przy założeniu, że w tym okresie będą płacone odsetki (ze środków publicznych). Trzy odpowiedzi sprowadzały się do tego, że propozycja taka będzie możliwa tylko dla producentów trzody chlewnej, którym analiza finansowa na to pozwoli. Ważne jest to, że żaden bank nie wykluczył możliwości wprowadzenia karencji dla kredytobiorców, a dwie odpowiedzi wskazywały wręcz możliwość wprowadzenia karencji dla wszystkich producentów trzody chlewnej wnioskujących o nią bez wskazywania warunków.

Prowizja za udzielenie kredytu inwestycyjnego z gwarancją FGR wynosi średnio 1,64 % z przedziału 1,05 % - 2 %. Z kolei prowizja za udzielenie kredytu inwestycyjnego bez gwarancji FGR wynosi średnio 1,79 % z przedziału 1,16 % - 2 %.

W celu zdiagnozowania potrzeb inwestycyjnych producentów trzody chlewnej, ale również obaw, które towarzyszą podejmowaniu i prowadzeniu inwestycji w trzodę chlewną, przeprowadzono badania ankietowe wśród producentów trzody chlewnej.

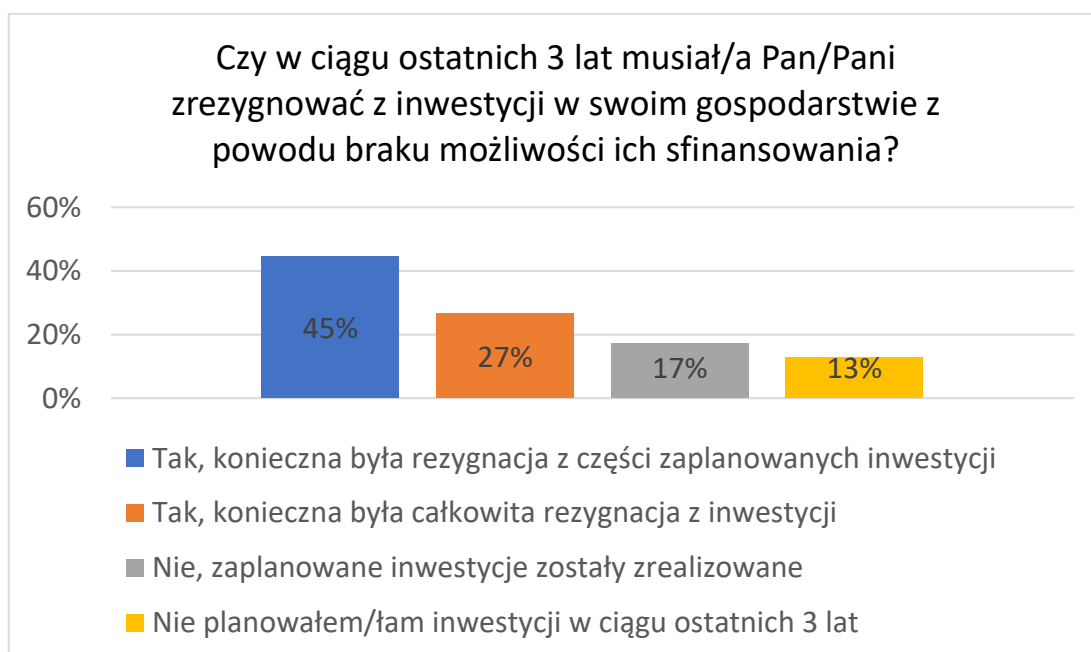
Ankieta została przekazana do producentów świń, za pośrednictwem instytucji reprezentujących branżę hodowców, takich jak: Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS”, Unia Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego UPEMI, Polski Związek Niezależnych Producentów Świń, NSZZ RI „Solidarność”, Związek Polskie Mięso, Związek Zawodowy Rolnictwa „Korona”, Krajowy Związek Pracodawców - Producentów Trzody Chlewnej POLPIG, Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych w Chodczku, Krajowa Rada Izb Rolniczych.

Badanie ankietowe przeprowadzono w dniach 18-25 października 2023 r. Ankietę, w wersji elektronicznej wypełniło i odesłało 157 respondentów. Respondenci mogli wybierać z każdego pytania maksymalnie trzy odpowiedzi, które były im najbliższe.

Poniżej przedstawiono wyniki badania oraz wnioski:

W pierwszym pytaniu diagnozowano kondycję finansową producentów trzody chlewnej, poprzez odniesienie do możliwości przeprowadzania inwestycji w swoim gospodarstwie, ze względu na dostęp do środków finansowych na inwestycje.

Wykres 22. przedstawia informację o konieczności rezygnacji z inwestycji w gospodarstwie w ciągu ostatnich 3 lat do chwili badania, z powodu braku możliwości ich finansowania. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

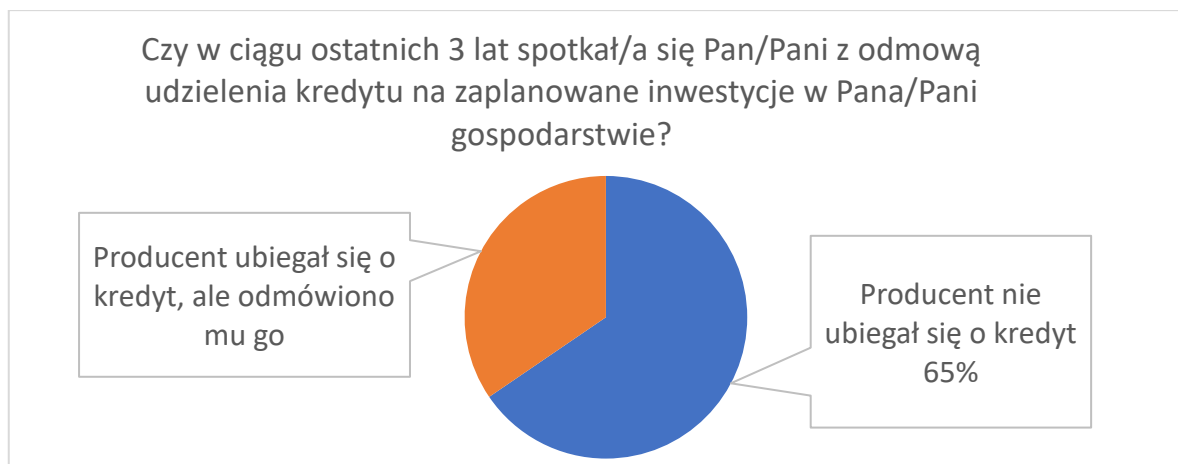

Źródło: Badanie własne (n=157)

Prawie połowa spośród wszystkich respondentów musiała zrezygnować z części swoich planów inwestycyjnych, a kolejne 27% w ogóle zrezygnowało z inwestycji. Grupa ta stanowi więcej niż 70 % ankieterów, co świadczy o bardzo dużych potrzebach inwestycyjnych, które w ostatnich 3 latach nie zostały zrealizowane ze względu na brak możliwości finansowych. Tylko 17 % respondentów zrealizowało plany inwestycyjne, ale 13 % w ogóle nie brała pod uwagę większych wydatków w swoim gospodarstwie.

Większość z respondentów w ogóle nie ubiegała się o kredyt na inwestycje, a jedna trzecia wprawdzie zabiegała o kredyt, ale nie uzyskała go.

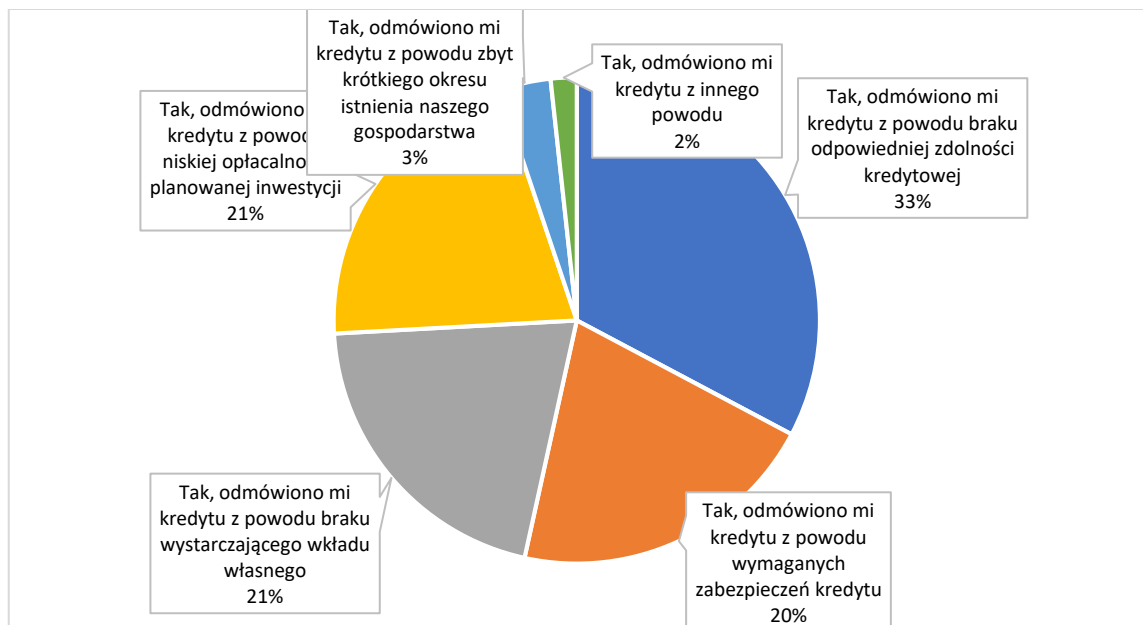
Wykres 22. przedstawia informację o zainteresowaniu kredytem inwestycyjnym oraz wyniku starań o kredyt.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Najczęściej powodem odmowy udzielenia kredytu był brak odpowiedniej zdolności kredytowej. Inne powody to brak wystarczającego zabezpieczenia kredytu, brak wystarczającego wkładu własnego lub niska ocena opłacalności planowanego przedsięwzięcia.

Wykres 23. przedstawia informację o powodach odmowy udzielenia kredytu.

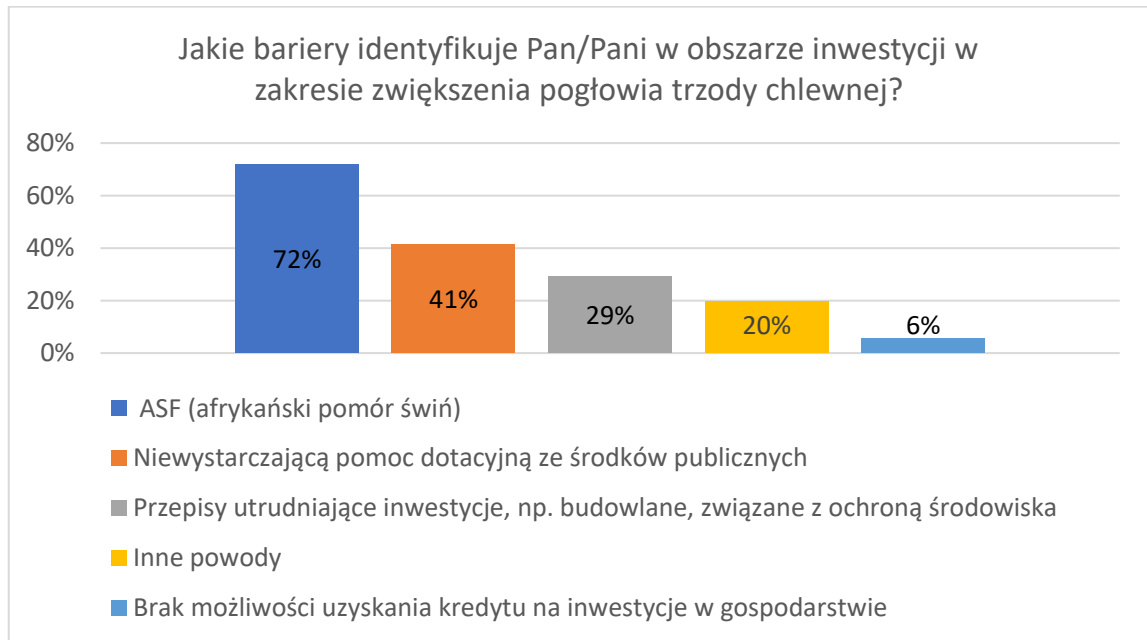
Źródło: Badanie własne (n=157)

Respondentów zapytano o bariery, jakie sami identyfikują w obszarze inwestycji w zakresie zwiększenia pogłowia trzody chlewnej. Znaczna liczba – aż 72 % respondentów spośród ankietowanych za największą barierę uznało ryzyko afrykańskiego pomoru świń, tj. ASF. 41% jako barierę wskazała niewystarczającą pomoc ze środków publicznych, w szczególności pomocy dotacyjnej. Prawie 30% ankietowanych jako poważną barierę wskazało przepisy, które utrudniają ich zdaniem inwestycje. Jednocześnie 20% respondentów wskazało także inne przyczyny blokujące możliwości inwestowania. Do najczęściej wymienianych powodów należą długotrwałe procedury administracyjne, brak przepisów ułatwiających inwestycje na wsi, brak planów zagospodarowania przestrzennego, problem z uzyskaniem pozwoleń na budowę, pozwoleń zintegrowanych, przepisy środowiskowe i budowlane. Poważną barierę stanowi konieczność przeprowadzania konsultacji społecznych inwestycji, brak zgody sąsiadów, skargi i protesty, a także możliwość blokowania inwestycji przez organizacje ekologiczne.

Wielu producentów zgłaszało także niską opłacalność produkcji trzody chlewnej, niepewność koniunktury, brak bezpieczeństwa opłacalności hodowli, brak perspektyw rozwoju i stabilności rynku. Głos producentów jest dość pesymistyczny. Zwracali oni uwagę na brak pozytywnych sygnałów z rynku, niepewność polityczną i ekonomiczną oraz niestabilność rynku trzody chlewnej. Zwracano uwagę także na brak zachęt dla młodych, że warto zostać na wsi, a także brak zachęt do sprzedaży polskiego mięsa, np. poprzez brak prawidłowego oznaczenia Polskich produktów. Z wypowiedzi przebija obawa o powodzenia produkcji, w szczególności w przypadku ASF. Producenci zwracają uwagę na brak gwarancji cen rynkowych w przypadku stref związanych z ASF (strefa czerwona, różowa), brak możliwości sprzedaży świń w przypadku obszarów zapowietrzonego i zagrożonego oraz brak rekompensaty utraconych dochodów w takich przypadkach.

Wobec trudności połowa respondentów rzeczywiście myśli o inwestowaniu w celu zwiększenia pogłowia trzody chlewnej, a druga połowa respondentów nie ma takich planów.

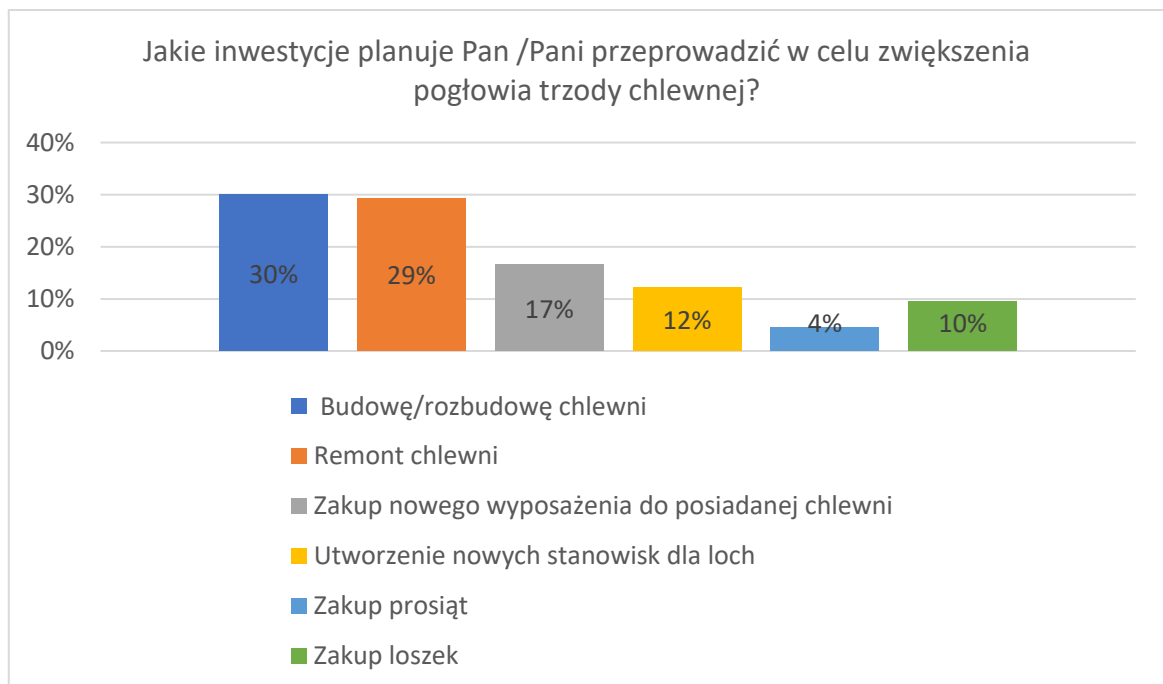
Wykres 24. przedstawia informację o barierach w rozwoju pogłowa trzody chlewnej, identyfikowanych przez producentów. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Mając na względzie planowany program wsparcia branży trzody chlewnej, zapytano producentów trzody o ich plany inwestycyjne. Większość chciałyby się skupić na budowie, rozbudowie, remoncie i wyposażeniu chlewni, w tym na przygotowaniu stanowisk dla loch. Mniejsza część hodowców za główny cel stawia zakup prosiąt lub loszek.

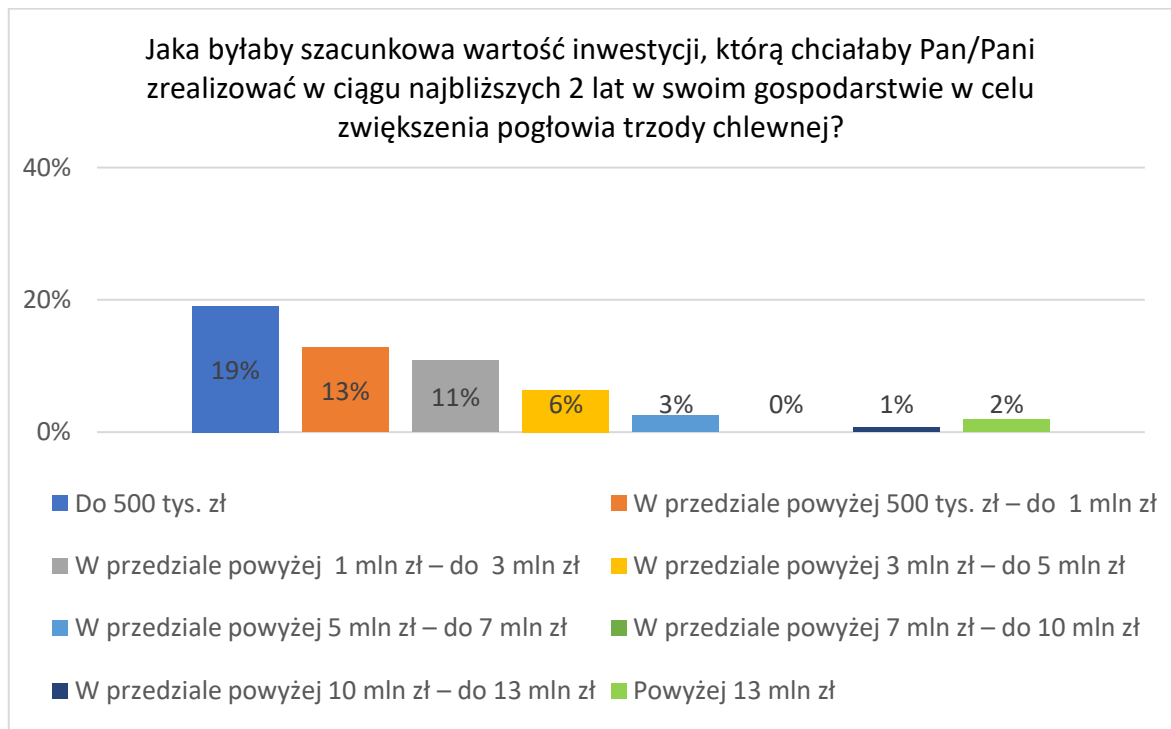
Wykres 25. przedstawia informację o planach inwestycyjnych producentów trzody chlewnej. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Inwestorzy zostali też zapytani o szacunkową wartość planowanej inwestycji. Na to pytanie odpowiadali ci producenci, którzy planują realizację projektów. Połowa nie planuje inwestycji o wartości przekraczającej 5 mln zł. Jedna trzecia z badanych ogranicza się do inwestycji o wartości w przedziale do 1 mln zł. Trzeba też zauważyć, że 20% planujących inwestycje rozważa zainwestowanie kwoty w najniższym przedziale, tj. do 500 tys. zł. Kolejne 13 % planuje droższe inwestycje, ale o wartości nie wyższej niż 1 mln zł, a następne 11 % w przedziale między 1 mln zł a 3 mln zł. Bardzo nieliczni inwestorzy myślą o inwestycjach o wartości między 10 mln zł a 13 mln zł lub o droższych.

Wykres 26. przedstawia informację o szacowanej wartości planowanych inwestycji producentów trzody chlewnej. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Konsekwentnie zapytano inwestorów o źródła finansowania inwestycji. Mając na względzie, że możliwy był wybór maksymalnej trzech odpowiedzi oraz że montaż finansowy zwykle składa się z kilku komponentów, udzielono następujących odpowiedzi:

Wykres 27. przedstawia informację o źródłach finansowania planowanych inwestycji. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

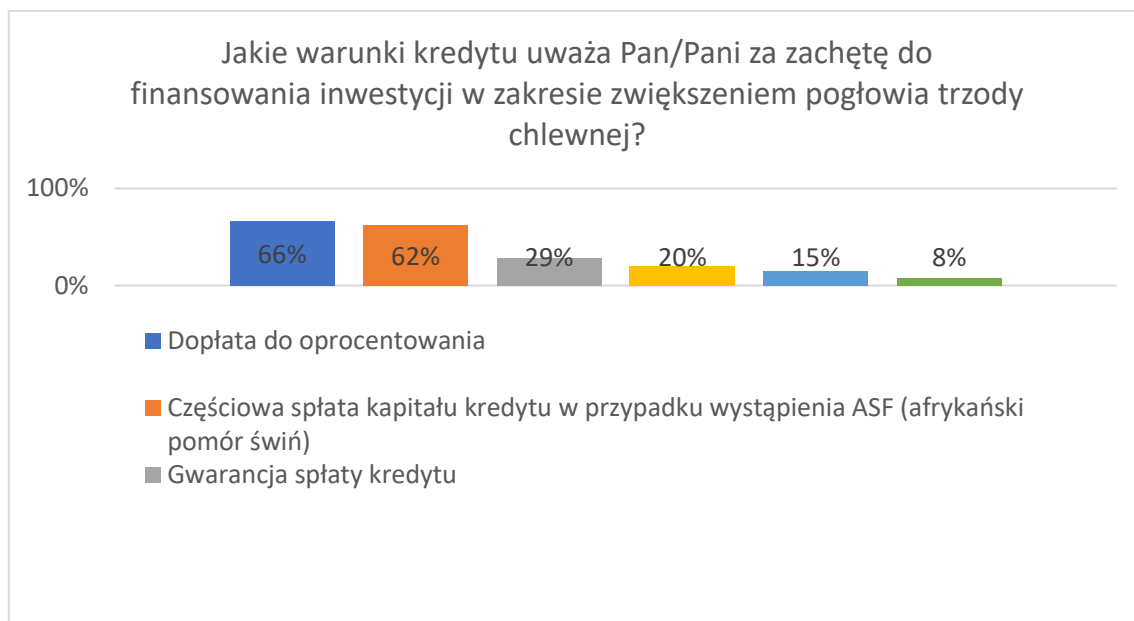

Źródło: Badanie własne (n=157)

Największa liczba odpowiedzi (57%) dotyczyła dotacji ze środków publicznych, w tym środków unijnych, np. z PROW lub PS WPR, co jest spójne z pytaniem o bariery finansowe odnośnie inwestycji w zakresie zwiększenia pogłowia trzody chlewnej. Niemal równie duża liczba ankietowanych zadeklarowała finansowanie inwestycji własnymi środkami (53 %), ale jednocześnie wielu producentów (47%) ma zamiar sięgnąć po kredyt inwestycyjny, aby dopełnić montaż finansowy na planowane inwestycje.

Zapytano również ankietowanych co zachęciłoby ich do skorzystaniu ze wsparcia zwrotnego (kredytu) w celu sfinansowania inwestycji w zakresie zwiększenia pogłowia trzody chlewnej. Jak pokazuje poniższy wykres jako zachętę do inwestowania, największa grupa (66%) oczekuje dopłaty do oprocentowania, a 65% wskazuje na konieczność częściowej spłaty kapitału kredytu w przypadku wystąpienia ASF. Jedna trzecia inwestorów widziałaby gwarancję jako zabezpieczenie kredytu. Warto zauważyć, że tylko 20% ankietowanych, wskazuje, że karencja w spłacie rat kapitałowych byłaby właściwą zachętą do skorzystania z kredytu.

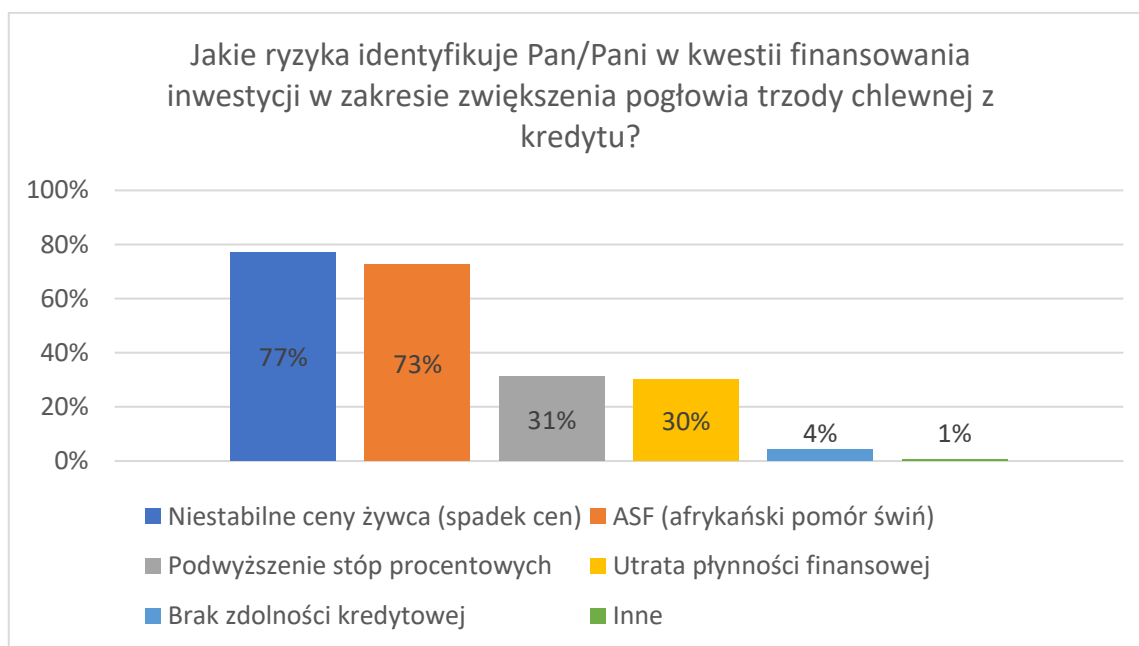
Wykres 28. przedstawia informację o zachęty, które uznaliby za korzystne, aby finansować inwestycje z kredytu. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Mając na względzie identyfikowane przeszkody, zapytano producentów o ryzyka w kwestii finansowania inwestycji w zakresie zwiększenia pogłowia trzody chlewnej z kredytu. Z odpowiedzi jednoznacznie wynika, że największą bolączką w rozwijaniu produkcji trzody chlewnej są niestabilne ceny żywca (potwierdziło to 77% ankietowanych) oraz obawa przed ASF (odpowiedź wybrało 73% ankietowanych). Jedna trzecia badanych (31%) producentów obawia się także podwyższenia stóp procentowych jak również utraty płynności finansowej (30%).

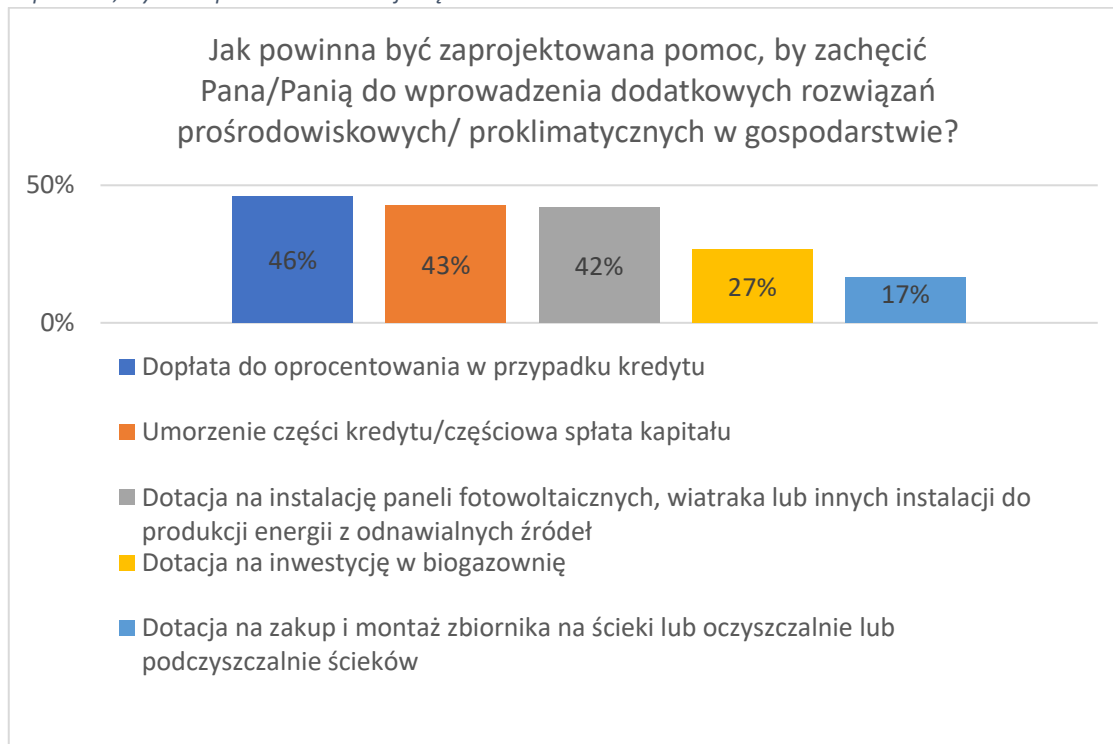
Wykres 29. przedstawia ryzyka wskazane przez producentów w obszarze inwestycji w rozwój trzody chlewnej. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Dodatkowo zapytano producentów, jak powinna być zaprojektowana pomoc, by zachęcić ich do wprowadzenia dodatkowych rozwiązań prośrodowiskowych/proklimatycznych w gospodarstwie? Odpowiedzi przedstawiały się następująco:

Wykres 30. przedstawia oczekiwane zachęty, aby inwestycje w obszarze trzody chlewnej mogły być rozszerzone o działania prośrodowiskowe / proklimatyczne. W związku z tym, że ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź, wybór odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Źródło: Badanie własne (n=157)

Jak widać na powyższym wykresie, największa część badanych (46%) oczekuje dopłat do oprocentowania kredytowego albo umorzenia części kredytu lub częściowej spłaty kapitału kredytu (43%). Znaczna część inwestorów bierze pod uwagę inwestycje w instalację paneli fotowoltaicznych, wiatraka lub innych instalacji do produkcji energii z odnawialnych źródeł (42% badanych) w przypadku wsparcia w postaci dotacji. Jednocześnie około jedna trzecia (27%) bierze pod uwagę także inwestycję w biogazownię jeśli otrzyma dotację na ten cel. Oznacza to, że prawie połowa badanych byłaby skłonna wprowadzić bardziej prośrodowiskowe i proklimatyczne rozwiązania, gdyby warunki finansowania były sprzyjające.

VI. OBECNY ZAKRES WSPARCIA Z INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH PS WPR 2023-2029

W ramach Planu Strategicznego WPR 2023-2027 rolnicy, w tym producenci trzody chlewnej mogą ubiegać się o pomoc w ramach interwencji 10.1.2. „Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność” - instrumenty finansowe. Pomoc ta może być przeznaczona m.in. na budowę, rozbudowę i modernizację chlewni. Katalog wydatków możliwych do objęcia wsparciem obejmuje między innymi: koszty budowy, przebudowy, remontu budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej, oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej, wyposażenie. Możliwe jest również pozyskanie środków na budowę nowych budynków inwentarskich.

Pomoc polega na udzieleniu gwarancji do kredytu inwestycyjnego oraz dotacji na spłatę odsetek przy spełnieniu odpowiednich warunków.

W ramach PS WPR pomoc wyglądała w następujący sposób:

1. Gwarancja do 80% kwoty kapitału kredytu (inwestycyjnego i/lub obrotowego) pozostającego do spłaty.
2. Dotacja na spłatę odsetek do kredytu (inwestycyjnego i/lub obrotowego):
 - a) do 50%, w przypadku gospodarstwa rolnego, którego wielkość ekonomiczna wynosi:
 - poniżej 25 tys. euro;
 - 25 tys. euro i więcej, gdy inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu,
 - b) do 100%, w przypadku:
 - gospodarstwa rolnego, którego wielkość ekonomiczna wynosi poniżej 25 tys. euro i inwestycja przyczynia się do ochrony środowiska i klimatu;
 - gdy odbiorcą pomocy jest młody rolnik.

Wsparcie jest udzielane do wysokości limitów:

1. maksymalna kwota gwarancji: 5 mln zł;
2. maksymalny okres trwania gwarancji 183 miesiące dla kredytu inwestycyjnego i 51 miesięcy dla kredytu obrotowego nieodnawialnego (powiązanego z kredytem inwestycyjnym);
3. maksymalny okres dotacji na spłatę odsetek 24 miesiące;
4. kwota kredytu obrotowego do 20 % wartości kredytu inwestycyjnego.

Wsparcie jest udzielane do wysokości limitu 65% kosztów kwalifikowalnych.

VII. PODSUMOWANIE BADANIA I WNIOSKI

W okresie objętym analizą, tj. od 2010 r. do czerwiec 2023 r., odnotowano istotny spadek pogłowia trzody chlewnej w Polsce (ze spadkiem tym mamy tak naprawdę do czynienia od 2004 r.). W latach 2010-2023 zmniejszyła się istotnie liczba producentów i liczba siedzib stad trzody chlewnej oraz nastąpiła koncentracja pogłowia trzody chlewnej. Koncentracji chowu jest pozytywną zmianą, ale pod warunkiem, że łączy się ze wzrostem pogłowia, a nie z drastycznym jego spadkiem, zwłaszcza w odniesieniu do pogłowia macierzystego.

Głęboki spadek pogłowia loch i prosiąt wskazują na bardzo niepokojące tendencje strukturalne, których skutki będą widoczne w kolejnych latach. W szczególności dotyczy to krajowej produkcji, która od wielu lat znajduje się w regresie, a import odgrywa coraz większą rolę w zaopatrzeniu gospodarstw rolnych w materiał hodowlany. Import żywej trzody chlewnej (o wadze do 50 kg) w ostatnich latach ustabilizował się na wysokim poziomie i wynosi ok. 6 mln sztuk rocznie. Zastępowanie krajowych prosiąt importem, niekorzystnie wpływa na opłacalność produkcji, gdyż importowane prosięta są droższe, co wpływa na wyższe koszty produkcji trzody chlewnej.

W 2023 r. największe udziały w krajowym pogłowie trzody chlewnej miały województwa: wielkopolskie (32,4%), mazowieckie (14,2%), łódzkie (10,1%) oraz kujawsko-pomorskie (8,7%) i pomorskie (8,7%). Zatem w 5 województwach koncentruje się ok. 74% pogłowia trzody chlewnej.

W 2014 roku wykryto pierwsze przypadki ASF w Polsce. W celu wyeliminowania ASF wprowadzono w Polsce wiele mechanizmów. Mimo ograniczenia rozprzestrzeniania się ASF, walka z tą chorobą trwa do dnia dzisiejszego. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż nasilenie ASF w danym roku skutkowało zmniejszeniem liczby loch w roku kolejnym.

Na pogłowie trzody chlewnej ma wpływ m.in. opłacalność produkcji trzody chlewnej, tj. z jednej strony cena żywca a z drugiej strony koszty (głównie cena zbóż i pasz). Na rynku trzody chlewnej mamy do czynienia z długookresową tendencją spadku opłacalności produkcji. Z upływem czasu 1 kg trzody chlewnej stawał się ekwiwalentem coraz mniejszej ilości zbóż. W 2010 r. 1 kg trzody chlewnej był równoważny 7,4 kg zbóż, natomiast w 2021 r. i 2022 r. było to odpowiednio 5,3 kg i 4,9 kg. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż długookresowa tendencja spadkowa pogłowia była m.in. efektem spadku opłacalności chowu wyrażającego się sukcesywnym zawężaniem się relacji cen trzody do cen zbóż, a zatem relatywnym spadkiem ceny trzody względem zbóż. Polskie prosięta, w porównaniu z prosiętami importowanymi z Danii czy Holandii, są konkurencyjne cenowo. Zatem, w sytuacji wąskich relacji cen trzody do cen zbóż i pasz, a więc relacji wyrażających opłacalność chowu, pewne cechy prosiąt krajowych (w tym ich cena) mogłyby stać się ważnym czynnikiem wpływającym na obniżenie kosztów produkcji, a poprzez to na poprawę opłacalności chowu.

W wyniku badania ankietowego na próbie banków udzielających kredyt objęty gwarancją FGR wynika, że okres kredytowania inwestycji realizowanych przez producentów trzody chlewnej waha się w przedziale od 114 do 150 miesięcy. Wśród

głównych celów inwestycyjnych jest: budowa, modernizacja budynków inwentarskich, zakup maszyn i urządzeń na potrzeby gospodarstwa rolnego oraz zakup gruntów rolnych. Wg banków trudności/bariery w uzyskaniu środków na inwestycje planowane przez producentów trzody chlewnej to przede wszystkim: ryzyko związane z ASF, opłacalność produkcji (wahania cen tuczniaka) / rentowność inwestycji, ograniczona wypłacalność majątkowa, brak zabezpieczeń, bariery administracyjne (pozwolenia na budowę, wymagania środowiskowe), brak doświadczenia w realizacji dużych inwestycji. Natomiast zachęty dla producentów trzody chlewnej do skorzystania z kredytu to: dopłaty do odsetek / niskie oprocentowanie kredytu, częściowa spłata kapitału, brak prowizji za udzielenie kredytu, gwarancja spłaty kredytu. Z badania przeprowadzonego wśród producentów trzody chlewnej wynika, iż 72% producentów zrezygnowało z inwestycji w gospodarstwie z powodu braku możliwości ich sfinansowania. Z analizy otrzymanych odpowiedzi wynika, iż najczęstszym powodem odmowy udzielenia kredytu był brak odpowiedniej zdolności kredytowej, brak zabezpieczenia kredytu, brak wkładu własnego oraz niska ocena opłacalności planowanej inwestycji. Wg producentów trzody chlewnej bariery / ryzyka w rozpoczęciu inwestycji w chlewni, to przede wszystkim: ryzyko związane z ASF, niewystarczające wsparcie ze środków publicznych (w szczególności wsparcie dotacyjne), opłacalność produkcji (niestabilne ceny żywca) / rentowność, wysokie stopy procentowe, brak zdolności kredytowej, bariery administracyjne (pozwolenia na budowę, wymagania środowiskowe). Połowa respondentów myśli o inwestowaniu w celu zwiększenia pogłowia trzody chlewnej. Większość z nich chciałaby się skupić na budowie, rozbudowie, remoncie i wyposażeniu chlewni, w tym na przygotowaniu stanowisk dla loch. Połowa producentów trzody chlewnej planuje inwestycje o wartości do 5 mln zł. Nieliczni inwestorzy planują inwestycje w przedziale od 10 mln zł do 13 mln zł. 57% chciałoby sfinansować planowaną inwestycję z dotacji, 53% ze środków własnych i 47% z kredytu inwestycyjnego. Największą zachętą do skorzystania z kredytu przez producentów trzody chlewnej byłoby: dopłata do oprocentowania, częściowa spłata kapitału, gwarancja spłaty kredytu i karencja w spłacie rat kapitałowych (w pierwszych latach inwestycji).

W celu odbudowy pogłowia trzody chlewnej w Polsce, a tym samym zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, niezbędnym jest odbudowa (zwiększenie) stada loch. Temu mają służyć inwestycje mające na celu budowę, rozbudowę i modernizację chlewni oraz ich wyposażenie.

Odbudowa produkcji krajowej trzody chlewnej będzie mieć wpływ na zmniejszenie importu, a tym samym na ograniczenie transportu żywych zwierząt na znaczne odległości. Powyższe przyczyni się do skracania dostaw żywności, co wpisuje się w cele Strategii „Od pola do stołu”.

Zgodnie z szacunkami i założeniami programu odbudowy pogłowia świń, zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego wymaga m.in. zwiększenia pogłowia loch o 200 000 szt.

Odbudowa pogłowia trzody chlewnej poprzez odbudowę stada loch nie nastąpi bez mocniejszego wsparcia producentów trzody chlewnej. Dlatego też zasadnym jest preferencyjne wsparcie dla tej grupy w ramach IF PS WPR 2023-2027.

VIII. PROPOZYCJA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH DLA PRODUCENTÓW ŚWIŃ

Program odbudowy pogłowia świń zakłada potrzebę odbudowy stada, gdzie rekomendowane stada są od 50 do 749 loch. Koszt przygotowania jednego stanowiska dla lochy to ok. 20 tys. zł. Biorąc pod uwagę powyższe założenia, oczekiwane zwiększenie pogłowia loch o 200 000 szt. oraz wsparcie całej inwestycji w 60% z kredytu inwestycyjnego (zakup materiałów budowlanych i roboty budowlane), szacuje się że całkowite potrzeby finansowe / budżet wyniesie ok. 2,4 mld zł.

Zakłada się że maksymalna kwota inwestycji wynosi ok. 15 mln zł, z czego 60% mogą stanowić kredyt inwestycyjny zabezpieczony gwarancją z FGR PLUS (w przypadku sfinansowania z instrumentu finansowego wyłącznie zakupu materiałów budowlanych i robót budowlanych).

Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego Polski ma znaczenie strategiczne, co znalazło odzwierciedlenie w celu głównym zaktualizowanej Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030. Celem Strategii jest wielofunkcyjny rozwój gospodarczy wsi, zapewniający bezpieczeństwo żywnościowe kraju i zwiększenie wartości dodanej z rolnictwa oraz trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.

Zwiększenie długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego wpisuje się w cel szczegółowy SO1.

W tym celu proponuje się uzupełnienie istniejącej już pomocy w formie gwarancji w ramach interwencji „Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (instrumenty finansowe)” o dotację na spłatę odsetek, bez dodatkowych warunków dedykowaną wyłącznie dla gospodarstw będących producentami trzody chlewnej.

Cel finansowania związany będzie z budową, rozbudową, modernizacją, remontem obiektów służących produkcji prosiąt (chlewni dla loch), w szczególności mając na względzie zwiększenie pogłowia loch

Forma proponowanego instrumentu finansowego to:

- max. kwota gwarancji: 80% kwoty kredytu;
- spłata odsetek za rolnika przez pierwsze 4 lata: przez pierwsze 2 lata – 100% odsetek, przez kolejne 2 lata – 50% odsetek;
- kredyt objęty gwarancją nawet na 15 lat;
- gwarancja udzielana bezpłatnie.

Dodatkowo możliwość (po indywidualnej ocenie banku) karencji w spłacie kapitału na okres do 2 lat, w przypadku inwestycji rozwojowych, dla których potrzebny jest wydłużony czas na osiągnięcie pełnej zdolności produkcyjnej finansowanego przedsięwzięcia.

Z uwagi, iż na początku ww. program będzie miał charakter pilotażowy, proponuje się przeznaczyć na IF w PS WPR 2023-2027 kwotę 70 mln euro.